

Пад дэвізам “Кіно — сімфонія адзінства” ў сталічным кінатэатры “Масква” адкрываецца XXVII Мінскі міжнародны кінафестываль “Лістапад”. Фестывальны тыдзень з 20 па 26 лістапада будзе насычаным: у конкурсных і пазаконкурсных праграмах глядачы ўбачаць каля ста фільмаў з розных краін і нават кантынентаў, многія рэжысёры, акцёры і прадзюсары на гэты час стануць гасцямі сталіцы Беларусі і самі прадставяць свае творы глядачам. “Лістапад” застаецца “фестывалем фестываляў” — у конкурсе прадстаўлены карціны, што цягам апошняга года ўжо прагучалі на сусветных кінафорумах, атрымалі прызнанне крытыкаў і значныя ўзнагароды. У праграме сярод іншых фільмы — уладальнікі прызой Канскага, Берлінскага, Венецыянскага, Маскоўскага кінафестываляў. Сёлета арганізатарам “Лістапада” выступае Нацыянальная кінастудыя “Беларусьфільм”, заснавальнікі — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт. Старшыня 27-га “Лістапада” — народны артыст Беларусі рэжысёр Аляксандр Яфрэмаў. Падрэзана пра конкурсныя і пазаконкурсную праграмы 27-га фестываля “Лістапад” чытайце на ст. 2-3, 6-7.

Соцыум

ПАЛАНЕЧКА: ЗНАЙСЦІ КАНСЭНСУС

Прышоў час падвесці рахункі першага сезона аднаўлення палаца Радзівілаў у Паланечцы, што ў Баранавіцкім раёне. Пра культурніцкі праект у разуменні неаб'якавых — на **ст. 5**

27 лістапада 2021 года міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатолій Мечыслававіч Маркевіч правядзе прамую тэлефонную лінію. Пытанні можна задаць па нумары +375 17 203 75 74 з 09.00 да 12.00.

ВЫКАРЫСТАЦЬ ШАНЕЦ!

Агромністая па сваіх маштабах і разнастайнасці мерапрыемстваў сфера культуры без кантактаў з людзьмі не абыходзіцца і ў часы пандэміі. Дык чаму б нам разам не пазбавіць прастору нашай штодзённасці ад “ковіднай” навалы? Перш за ўсё падумайце пра сябе, а значыць, так вы падумаеце і пра тых, хто побач! Варта толькі зрабіць выратавальны крок да вакцынацыі. І гэта — ЖЫЦЦЁ!

Напярэдадні юбілеяў Песняроў

16 лістапада адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відазасувязі ўдзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

У наступным годзе споўніцца 140 год з дня нараджэння народных пэстаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Міністр даў даручэнне пільна падысці да падрыхтоў-

кі святкавання гэтых важных дат. Падчас выезду першага намесніка міністра культуры Валерыя Грамады і начальніка ўпраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Ірыны Карповіч у філіялы

літаратурных музеяў Янкі Купалы і Якуба Коласа адбыліся сустрэчы з кіраўніцтвам гэтых устаноў, на якіх былі вызначаны задачы, вырашэнне якіх неабходнае для прывядзення тэрыторыі філіялаў у належны выгляд да адзначэння памятных дат.

На радзіме Янкі Купалы ў Вязынцы да канца года мусіць быць завершаны рамонт страхі на адным з аб'ектаў, паэзій таксама плануецца

добраўпарадкаванне тэрыторыі, на якой у гонар 140-годдзя з дня нараджэння Песняра мяркуецца заклаці новыя фруктовыя сад. Патрабуецца рамонт страхі на шэрагу аб'ектаў і ў Акінчыцах, дзе нарадзіўся Якуб Колас, а таксама ў Ластку і Альбуці, дзе будучы класік праводзіў свае дзіцячыя і падлеткавыя гады.

К

Што стаіць за назвай фільма ў фестывальнай праграме? А яшчэ — як не прапусціць нешта цікавае, якая канцэпцыя ў конкурсных праграм, якімі карцінамі XXVII Мінскай міжнароднай фестывальнай застанецца ў памяці і ў гісторыі... Цягам тыдня — больш за сто стужак. Наш агляд дапаможа зарыентавацца ў гэтым многакаляровым фестывальным кінапаказе.

Надззя КУДРЭЙКА

Подзвіг бамбардзіроўшчыка

У аграгарадку Баруны ўсталяваны помнік азербайджанскаму лётчыку-герою

Восенню 1916 года ў наваколлях Барунаў вяліся баявыя дзеянні Першай сусветнай вайны. 12 верасня расійскай павястаная эскадра здзейсніла налёт на тыл праціўніка. У яе складзе быў чатырохматорны бамбардзіроўшчык "Іллі Мурамца" № 16. Самалёт гэтай мадэлі былі самымі вялікімі ў рускай арміі, іх з павагай называлі каралямі. "Іллі Мурамца" атакавалі чатыры нямецкія самалёты-знішчальнікі. Трох ён прымусіў уцякаць, змагаючыся пад моцным абстрэлам. Але чацвёрты ўпарта ляцеў над бамбардзіроўшчыкам і паліваў яго кулямётным агнём. Паблізу Барунаў рускі самалёт упаў і разбіўся. Мужнасць яго экіпажа, адцягнуўшага атаку нямецкай авіяцыі на сябе, дала магчымасць галоўным сілам расійскай эскадры прарвацца ў дыслакацыю ворага. Камандзір Дзмітрый Макшоў, памочнік камандзіра Мітрафан Рахмін, артылерыйскі афіцэр Фарух Ага Гаібаў і назіральнік Алег Карпаў былі пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Святога Георгія 4-й ступені.

Невялікі мемарыяльны комплекс. Аўтары абодвух помнікаў — скульптар Валерый Калясінскі і архітэктар Віктар Буры.

Падрыхтоўку пляцоўкі і падмурку для ўсталявання бюста ўзяў на сябе Ашмянскі райвыканкам, работы курыраваў намеснік старшыні райвыканкама па будаўніцтве Андрэй Клышэўскі. Ва ўрачыстай цырымоніі адкрыцця помніка Фаруху Ага Гаібаву, якая адбылася 15 лістапада, узялі

Валерый Калясінскі (злева) і Віктар Буры ля памятнага знака экіпажу "Іллі Мурамца".

Помнік Гаібаву.

ўдзел Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Азербайджанскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Ульві Бахшаліев і ваенны аташэ Эльшан Рагімаў, унучка брата Фаруха Ага Гаібава — Гаміда Гаібава, ад Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь — маёр Павел Станевіч, старшыня Ашмянскага райвыканкама Уладзіслаў Гершгорын, намеснік старшыні Ашмянскага райвыканкама Наталія Станкевіч, прадстаўнікі грамадскіх аб'яднанняў Азербайджана і нашай краіны. Яны ўшанавалі хвілінай маўчання памяць загінулых у гады Першай сусветнай вайны.

Азербайджанская дэлегацыя разам з мясцовымі жыхарамі пасадзіла клёны на алеі Сяброўства. Госці таксама наведалі музей у вучэбна-педагагічным комплексе Баруноў і могілкі Першай сусветнай вайны, дзе пахаваны экіпаж "Іллі Мурамца".

Святлана ІШЧАНКА

Фота Валерыя КАЛЯСІНСКАГА

Газета – рэгіёны – чытач

■ — "Культура" даўно сочыць за вядзеннем рэстаўрацыйных работ у філіяле музея Янкі Купалы ў Вязынцы. Нагадаем, што тут трэба было прынамсі аднавіць дах. На якім этапе знаходзіцца?

Вольга Лебедзь, намеснік дырэктара Дзяржаўнага літаратурнага музея імя Янкі Купалы па адміністрацыйна-гаспадарчай рабоце:

— Ужо праведзена працэдура закуп-

кі будаўнічых матэрыялаў і ідзе рэстаўрацыя. У гэтым годзе, а дакладна да 25 снежня, дах плошчай у 188 квадратных метраў будзе перакрыты. А значыць, юбілейныя дні народзінаў Янкі Купалы, а таксама і Якуба Коласа філіял музея ў Вязынцы сустрэне адноўленым. Да гэтай даты таксама будзе праведзена сезоннае добраўпарадкаванне тэрыторыі на ўсіх нашых аб'ектах.

— Плануецца пачаць рэстаўрацыю былога езуіцкага калегіума ў Пінску. Будынак сярэдзіны 17 стагоддзя з'яўляецца адной з найпрыгажэйшых славуцкай горада. Што робіцца для пачатку рэстаўрацыі?

Сяргей Матузка, начальнік аддзела культуры Пінскага гарвыканкама:

— Сёння разам з Міністэрствам культуры краіны мы вырашаем пытанні, што тычацца ацэнкі работ, што будынак вялікі і розныя яго часткі прадугледжваюць розны аб'ём рамонту. Патрэбны замена аконных

блокаў, даху, тынкоўкі. Цяпер на гэтых плошчах размешчаны музей Беларускага Палесся, і хочацца верыць, што пасля рэстаўрацыі ўстанова зможа заняць увесь будынак і тут адкрыюцца новыя экспазіцыйныя залы, бо трэці паверх арандуе харэаграфічная школа.

— У аграгарадку Каменка Шучынскага раёна "апымізавалі" клуб, перанёсшы яго ў школу. Вядома, у кожнай установе павінен быць свой будынак, мусіць, таму клуб... перамясцілі назад. Але чаму спачатку было прынята падобнае рашэнне?

Тацяна Цюсіна, начальнік аддзела ідэалогіі, культуры і па справах моладзі Шучынскага райвыканкама:

— Так, мы сапраўды зноў перанеслі клуб на старое месца. Зараз там аднаўляюцца канцэртныя праграмы, праводзіцца праца з моладдзю, ідзе набор у гурткі, пошук новых працоўных кадраў. Ну а што тычыцца пераезду, дык спачатку мы хацелі размясціць гэтую ўстанову культуры ў лепшым месцы, бо яе будынак патрабаваў рамонту. Цяпер шукаем спонсараў, якія дапамогуць яго зрабіць.

Падрыхтаваў Павел САЛАЎЕЎ

КУЛЬТУРА ШТОГІДНОВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУЧУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавец з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
 Рэдакцыйнае павястанне № 537, выдавец Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫЖАНОС Аляксандр Пяліваў, **адказны сакратар** — Ксенія ПАДОЛЬЦАВА; **рэдактар аддзела**: Яўген РАПІН; **агялядальнік рэдакцыі**: Эміцер КОРКЕВІЧ, Надззя БУНІШВІЧ, Надззя КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Павел САЛАЎЕЎ, Ілья СВІРІН, Юрый ЧАРНЫШЭВІЧ, **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕВІЧ, **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВЭД.
 Сайт: www.kimpress.by; E-mail: kultura@tut.by. Адрес рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
 Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
 Прыёмная: (017) 334 57 41.
 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісу паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, паштарны адрас (адрас пашпарта, дагу выдачы, кім і каля выдадзена пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
 Аўтарскія рупнікі не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несуць адказнасць за рознастайны матэрыял.
 *Матэрыял на правах рэкламы.
 © "Культура", 2021. Наклад 2671. Індэксы 63875, 638752. Заданніцы кошт — па дамоўленасці.
 Паліцавана ў друку 19.11.2021 у 18.00. Замова 2940.
 Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку".
 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1.
 ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.

На палітры "Лістапада"

Кіно змяняе жыццё людзей

раны да 75-годдзя акцёра, рэжысёра і грамадскага дзеяча Мікалая Бурляева (ён запрошаны ў якасці ганаровага госця фестывалю). Праграмны дырэктар Асноўнага конкурсу дакументальнага кіно рэжысёр кіно і тэлебачання Сяргей Кашыер выбар "Іншым я ўжо не буду" тлумачыць значнасцю і цікавасцю асобы Мікалая Бурляева, якога павяжае і як акцёра, і як грамадскага дзеяча.

І ў гэтых фільмах, і ў іншых, што трапілі ў праграму Асноўнага конкурсу дакументальнага кіно, вымалёўваецца агульная лінія: у цэнтры — чалавек і яго ўнікальная гісторыя. "Я не ставіў сабе задачу знайсці востраактуальныя, зла-

Апошні" рэжысёра Фарыза Ахмедова. Гледачы змогуць пражыць з героем яго апошнія дні на свеце, і нават з жыццём ён развітаецца пад вокам кінакамеры... Герой гэты — Віталь Пронін, які быў апошнім і адзіным жыхаром вострава Кюрдзілі: востраў пачаў пусцець і дзічыць яшчэ 40 гадоў таму, як узняўся ўзровень вады ў Каспійскім моры. Фільм "Кадакушы" турэцкага рэжысёра Энзара Алтая здымаўся ў Японіі: японскае слова "кадакушы" азначае адзінокую смерць, калі памерлага чалавека знаходзяць толькі праз пэўны тэрмін. Два грузінскія фільмы — таксама дзіўныя гісторыі людзей. "Веласіпедам да Месяця" рэжысёра Георгія Харэбава — пра ўнікальнага спартсмена Джумбера Лежава, які здзейсніў бесперапынную кругавую вандроўку на веласіпедзе, "МШТ-15. Анёл шчасця" рэжысёра Вахтанга Кунцава-Габашвілі (сужка — уладальнік Гран-пры праваслаўнага фестывалю "Міжнародная Кінасамблея на Дняпры") — з цэлым шэрагам герояў, якіх аб'ядноўваюць няпростыя жыццёвыя гісторыі, тэатр і пошукі вызначэння для шчасця.

Фільм "Скажы мне з усмешкай" з Босніі і Герцагівіны рэжысёра Міланы Маяр таксама быў адзначаны прызам на "Кінасамблеі на Дняпры" — у ім расказваецца пра глуханямую ад нараджэння дзяўчынку, якая вырасла шчаслівай жанчынай, партугальская карціна "Цішыня — галасы Лісабона" рэжысёраў Юдзіт Кальмар і Селіны Карлайл прысвечана адзвонку спявачкам у стылі фалу, якія зма-
гаюцца за выжыванне свайго традыцыйнага мастацтва.

Сужка "Далёкі план" рэжысёра Уладзіміра Галаўнёва зусім нядаўна атрымала Гран-пры Адкрытага фестывалю дакументальнага кіно "Расія" ў Екацярынбургу. Слоган фільма — "Кіно змяняе жыццё людзей". Гэта гісторыя з розных далёкіх рэгіёнаў Расіі пра тое, як кіно і кінатэатры ратуюць людзей ад адзіноцтва, алкагалізму, дэпрэсіі і да таго падобнае. Сяргей Кашыер кажа пра сужку "Далёкі план" так: "Для мяне як для чалавека, што 40 гадоў сам здымае фільмы, гэта вышэйшы пілатаж". Увогуле, пра многія фільмы праграмы Сяргея Кашыера гаворыць, што "гэта кіно, якое ты глядзіш і проста не разумееш, як такое магчыма зняць — з арганічнымі героямі, што проста не заўважаюць камеры, з гумарам і трагедыяй, з усім спектрам эмоцый, як у добрай п'есе".

У астатніх, незгаданых тут фільмах абавязкова ёсць і чалавечыя гісторыі, якія знойдуць водгук у сэрцах гледачоў, і тое высокае кінамастацтва мастацтва дакументалістыкі, што азначае сапраўдныя аматары кіно.

бадзённыя тэмы, — гаворыць Сяргей Кашыер, — палыход быў крыху іншы. Я албіраў фільмы, якія сваімі героямі гавораць пра агульначалавечыя каштоўнасці, гавораць, як жыць у сучасным складаным свеце і не страціць сваю чалавечую годнасць. Яны аб праблемах, што тычацца нас усіх, незалежна ад геаграфіі і зладзённасці".

І сапраўды, у гэтых дакументальных, як правіла поўнаметражных стужках (хронаметраж большы за газіну) расказваюцца падчас дзіўныя і вельмі эмацыйныя чалавечыя гісторыі. Вялікі розгалас, напрыклад, меў расійскі фільм "Спеццы" рэжысёра Ганна Драніцкай: сужка ўжо атрымала мноства прызоў, у ліку якіх Гран-пры леташняга Адкрытага кінафестывалю дакументальнага кіно "Расія" ў Екацярынбургу і фестывалю "Акно ў Еўропу" ў Выбаргу. Аўтары чатыры гады сачылі за жыццём праблемных падлеткаў у закрытай спецішколе, і можна сказаць, пражылі гэты час разам з імі. У цэнтры — педагог Аляксандр, якому ўдаецца самае цяжкае: любіць сваіх выхаванцаў, маючых праблемы з законам. Гісторыя без хэпі-энду. Канешне, у памяці адрозна ўзнікае славеты савецкі фільм "Пашаны" рэжысёра Дзінары Асанавай — і ў сучасным фільме "Спеццы" ёсць да яго адсылка. Аб праблемных падлетках, дарэчы, і іспанска-расійская сужка "Свабодны палёт" рэжысёра Альгісы Арлаўскаса і балгарская карціна "Ціхая спадчына" рэжысёра Пеці Накавай.

Не пакіне аб'якавым і гісторыя з азербайджанскага фільма "Санунку/

Страта

ЧАРНАБАЕЎ Віктар Максімавіч

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выказаў шчырыя спачуванні родным і блізім народнага артыста Беларусі Віктара Чарнабаева, паведамілі ў прэс-службе беларускага лідара.

"Яго жыццёвы і творчы шлях — яркі прыклад служэння айчынай культуры", — гаворыцца ў спачуванні.

Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што Віктар Чарнабаеў, звязаны свой лёс з музычным мастацтвам і аддаўшы яму ўсе душэўныя сілы, зрабіў велізарны ўклад ва ўзбагачэнне беларускіх духоўных каштоўнасцей.

"Светлая памяць аб ім назаўжды захаваецца ў нашых сэрцах", — падкрэсліў Прэзідэнт.

На 92-м годзе пайшоў з жыцця народны артыст Беларусі Віктар Чарнабаеў. Беларуская сцэна Віктар Максімавіч аддаў 53 гады — ён служыў у Вялікім тэатры з 1958 па 2011 гг. За гады творчай дзейнасці на беларускай сцэне ён выканаў практычна ўсе вядучыя басовыя партыі ў операх заходнеўрапейскага, рускага, савецкага і нацыянальнага рэпертуару, сярод якіх: Мефістофель («Фаўст» Ш.Гуно), Мельнік («Русалка» А.Даргамыжскага), Малюта Скуратаў («Царская нявеста» Н.Рымскага-Корсакава), Дон Паскуале Г.Даніэлі, Дон Базіліа і Дон Бартала («Севільскі цырульнік» Дж.Расіні), Князь Галіцкі («Князь Ігар» А.Барадзіна), Лепарэла («Дон Жуан» В.А.Моцарта), Іван Хаванскі («Хаваншчына» М.Мусаргскага) і інш. Прычым кожны вобраз быў адыграны ім па-акцёрску так філігранна, ярка, вынаходліва, што дагэтуль пра яго ролі ўспамінаюць як калегі, так і гледачы.

У операх беларускіх кампазітараў менавіта Чарнабаеў стаў першым выканаўцам шматлікіх партый: Даніла ў «Алеці» Я.Цікоцкага, Гадлеўскі ў «Ясным світанку» А.Туранкова, Тарас у «Калочай ружы» Ю.Семянкі, Начальнік штаба («Сцежкай жыцця» Г.Вагнера).

Каля ста роляў, тысячы выступленняў у Беларусі і за мяжой, велізарны фонд аўдыя- і відэазапісаў, мноства высокіх узнагарод... Віктар Чарнабаеў — цэлая эпоха ў гісторыі беларускага опернага тэатра. Чалавек-легенда...

Уся культурная супольнасць Беларусі смуткуе ў сувязі з адыходам з жыцця Віктара Максімавіча Чарнабаева і выказвае спачуванні яго родным, блізім і калегам. Светлая памяць выдатнаму артысту і чалавеку...

Елізар'еў В.М., Ламановіч Н.І., Франкоўскі С.В., Шарубіна А.І., Масквіна А.І., Громаў У.В., Габрузаў В.І., Дулава Е.М.

"Свой" і "наш" шматтаблічны Чарнабаеў

Пайшоў з жыцця народны артыст Беларусі, знакаміты оперны спявак Віктар Чарнабаеў. Моладзь, якая толькі цяпер упершыню знаёміцца з нашым Вялікім тэатрам, гэтага саліста можа не ведаць, бо апошнія некалькі гадоў ён ужо не выходзіў на сцэну: як-ніяк, сёлета ўвесну яму споўніўся 91 год. Але ў тыя ж 80 "з хвосцікам" ён яшчэ паспяхова працягваў творчую кар'еру. І для некалькіх ранейшых пакаленняў, пачынаючы з канца 1950-х, быў ва ўсіх сэнсах слова народным, "сваім" і "нашым", хаця дасягнуць такога яднання з публікай у высокім, а для некаторых і недасягальным оперным жанры куды больш складана, чымсьці на песеннай эстрадзе ці ў фальклорным кірунку.

Віктар Максімавіч ніколі не выхваліўся сваёй "опернасцю". Надзвычай артыстычна, з непадробным пачуццём гумару і ўменнем перадаць усе гэтыя жартачкі не толькі праз словы, але і, што куды складаней, праз музыку, ён пачуваў сябе на сцэне не гэтак узведзеным на г'эдэстал духоўнасці", а ўсяго толькі тым ці іншым тэатральным персанажам. У залежнасці ад твора ўвасабляў як драматычныя і нават трагічныя, так і камічныя постаці, герояў станючых і адмоўных, змрочных і вясёлых. І ў кожным знаходзіў часцінку сябе. Пры ўсім уменні быць, калі трэба, блазнам, гэтак жа паспяхова паўставаў каралём. Да гэтага яго абавязваў сам голас — бас, якому звычайна даручаюцца ці папраўдзе фундаментальныя партыі, што сімвалізуюць падмурок усяго музычнага збудавання, ці, наадварот, парадыйна несур'ёзныя, што рэзка кантрастуюць з гэткай упэўненай грунтоўнасцю самога тэмбру.

Чарнабаеў быў з тых вакалістаў, каго называюць самародкам. За яго плячыма было навучанне хіба ў музычным вучылішчы, маўляў, кансерваторыі ды акадэміі ён не заканчваў, трымаўся найперш на прыродных дадзеных, падараваных звыш. І шмат рабіў сам. У кожнай з яго больш як сотні разнастайных партый былі не толькі прыдуманая і пастаўленая рэжысёрам, але і знойдзеныя самастойна. Без гэтых уплывых рызыкчак многія яго ролі заставаліся б прасна-нясмачнымі, але ён умеў

надаць кожнай жывое дыханне, зрабіць яе запамінальнай незалежна ад аб'ёму.

А колькі беларускай камернай музыкі ён выканаў! У фондах Белтэлерадыёкампаніі захоўваецца безліч зробленых запісаў — аўдыя і відэа. Ды што казаць, многія кампазітары стваралі свае камерныя вакальныя творы з разлікам на яго акцёрскія здольнасці. Адным з такіх хітоў, здольных упрыгожыць канцэрт любога ўзросту, была балада "Адкрыйся, сезам!" на верш Сямёна Кірсанава — сапраўдны міні-спектакль, што разыгрываў Чарнабаеў на ваках у здзіўленай публіцы.

Віктар Максімавіч быў выдатным апавядальнікам — майстрам стортытлінгу, як модна гаварыць сёння: што-што, а раславадаць-баяць ён умеў. Можна, яшчэ і прозвішча дапамагала? Вось толькі "чорнага" ў ім нічога не было — хіба акрамя колера валасоў, гэткай прыроднай брунетавасці. Дый сярод ягоных герояў сустракаліся дастаткова "чорныя". Але ён умеў надаць ім тыя простыя чалавечыя рысы, што ператваралі персанажаў у "шматкаляровых". І вымушалі гледача задумацца, навошта такі небага, здавалася б, герой робіць жудасныя ўчынкі ці становіцца бурклівым злыднем, што выклікае смех. Прычым смех не ён, не зларадны, а выратавальны: ягоныя героі ўмелі смяяцца з сябе. Дый ён сам — таксама. Ці ж не ў гэтым адзін з ягоных запаветаў як артыста?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Калектыў Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь глыбока смуткуе ў сувязі са смерцю выдатнага беларускага спевака — народнага артыста Беларусі, вядучага саліста оперы з 1958 па 2010 гг. ЧАРНАБАЕВА Віктара Максімавіча і выказвае шчырыя спачуванні яго родным і блізім.

Цытадэль над Бугам і вакол яе

Фрагмент экспазіцыі ў Пятым форце.

Сёлета ў верасні Мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць-герой” адзначыў паўстагоддзя свайго існавання. Але ўшанаванне памяці аб падзеях апошняй вайны ў гэтым месцы пачалося яшчэ раней — Музей абароны крэпасці быў адкрыты ў адным з будынкаў былой калёцавай казармы 65 год таму, у лістападзе 1956 года. Аб гісторыі крэпасці і яе гераічнай абароне мы неаднаразова згадвалі сёлета з нагоды 80-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны, якая першай закранула менавіта гэтую гістарычную мясціну. Але Брэсцкая крэпасць — гэта не толькі цытадэль над Бугам, але і цэлая сістэма ўмацаванняў у ваколіцах горада. Гэтыя велічныя збудаванні таксама маюць сваю трагічную ды гераічную гісторыю і сёння робяцца пакрысе аб’ектамі музефікацыі ды прыцягваюць увагу турыстаў.

Антон РУДАК

У мінулым месяцы ў алайн-фармаце адбыўся круглы стол, прымеркаваны да выхаду чарговага тома “Атласа Брэсцкай крэпасці”. Даследчы праект па выданні атласаў быў запаткаваны Фондам развіцця Брэсцкай крэпасці ў 2017 годзе, сёння ён аб’ядноўвае найбуйнейшыя музеі і архівы Беларусі, Расіі і Літвы. Абмен досведам і выяўленымі архіўнымі дакументамі дазваляе даследчыкам з розных краін лепш спасцігнуць гісторыю і практыку будаўніцтва крэпасцей XIX стагоддзя на тэрыторыі ўсёй колішняй Расійскай імперыі — ад Каўнаса да Уладзівастока.

Адметнасць праекта ў тым, што атласы выходзяць не ў храналагічным парадку: так, у 2017 годзе першым з’явіўся трэці том, прысвечаны фортаваму перыяду ў гісторыі Брэсцкай крэпасці (1876—1915 гг.), сёлета прэзентаваны другі том, які распавядае аб бастыйскай перыядзе (1823—1876 гг.), а ў будучыні мяркуецца выдаць першы том, у якім будзе паказана гісторыя горада Брэста да 1823 года, калі, уласна, і было распачата стварэнне крэпасці.

Работа над новым выданнем пачалася яшчэ ў 2013 годзе. Яно змяшчае ўрыўкі са справаздач, фотаздымкаў, планы, чарцяжы, выказванні ўдзельнікаў праектавання, што дазваляе чытачам атрымаць уяўленне аб складаным працэсе перасялення горада і будаўніцтва крэпасці. У кнізе апублікаваны два-

наццаць карт, якія паказваюць маштабныя змены ландшафту ў ваколіцах Брэста, што адбыліся ў працэсе пераносу горада на новае месца і ўзнікнення цытадэлі. Акрамя таго, тут змешчаны пяцьдзясят пяць чарцяжоў колішніх кляштароў, казарм ды іншых пабудов на тэрыторыі крэпасці, і каля шасцідзясяці сучасных здымкаў цяжкадасяжных мясцін умацаванняў. Таксама ў кнігу ўвайшлі каля паўсотні старых фотаздымкаў з прыватных калекцый.

ПЕРШЫМ АЖЫВАЕ ПЯТЫ ФОРТ

Кіраўнік філіяла “Музей V Форт” Мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой” Аляксандр Каркаталэ падкрэсліў, што звесткі, сабраныя падчас падрыхтоўкі атласа, дазволілі больш якасна правесці музефікацыю форта, а таксама дакладна вызначыць час і акалічнасці пабудовы гэтага ўмацавання. Даследчы адзначыў, што яго надзвычай уразіла такія архіўная знаходка, як “Фармуляр Брэсцкай крэпасці” ад 1015 да 1901 года, складзены тагачасным вайсковым інжынерамі, у якім найбольш цікава і поўна апісаная гісторыя гэтай мясціны.

Аўтары, якія складалі гэты дакумент, відавочна імкнуліся падкрэсліць прыналежнасць старажытнага Брэста не да Рэчы Паспалітай, а да спрадвечна рускіх земляў — зрэшты, многія погляды, выкладзеныя ў гэтым тэксце, даўно аспрэчаны сучаснай гістарычнай навукай. Таксама ўражваюць генеральныя планы

Пяты форт Брэсцкай крэпасці ля вёскі Гершоны.

крэпасці, на якіх прысутнічае не толькі подпіс Мікалая I, але і яго ўласнаручныя паметы і праўкі, бо імператар паводле адукацыі быў вайсковым інжынерам.

Таксама кіраўнік філіяла падкрэсліў, што пры стварэнні экспазіцыі Пятага форта асабліва ўвага надавалася ролі ўмацаванняў Брэсцкай крэпасці ў баявых дзеяннях Першай сусветнай вайны, што дазволіла абергнуць папулярны міф аб тым, што гэтыя збудаванні нібыта не мелі ваеннага досведу. Гэта немалаважна, бо, як вядома, Брэсцкая крэпасць мае непасрэднае дачыненне і да заканчэння баявых дзеянняў Першай сусветнай на ўсходнім фронце — менавіта тут быў падпісаны

Брэсцкі мірны дагавор 3 сакавіка 1918 года.

ІНТЭРНАЦЫЯНАЛ ДАСЛЕДЧЫКАЎ

Адзін з укладальнікаў атласа, кіраўнік Цэнтра ваеннай спадчыны Літвы ў Каўнасе Уладзімір Арлоў, адзначае, што перадусім аўтары выдання вылучылі для сябе дзве ключавыя тэмы для даследавання. Першая — высветліць механізмы прыняцця рашэнняў аб лёсах крэпасці: хто іх прымаў,

пільным асабістым кантролем імператара Мікалая I. Адметна таксама, што планы пабудовы крэпасці ў Брэст-Літоўску існавалі яшчэ ў Рэчы Паспалітай, да таго як горад апынуўся ў складзе Расійскай імперыі. Для царскіх жа ўладаў пабудова крэпасці была вельмі дарагім праектам, які патрабаваў выплаты кампенсаций уладальнікам зруйнаваных будынкаў старога горада, — гэтая тэма яшчэ патрабуе асобнага падрабязнага даследавання.

Даследчык фартыфікацыйных збудаванняў і экскурсавод музея-запаведніка «Уладзівастоцкая крэпасць» Васіль Азарэвіч, які ўдзельнічаў у падрыхтоўцы зборніка, адзначыў цікавую акалічнасць. Рыхтуючы экспазіцыю ў адным з фортаў далёкаўсходняй крэпасці, удалося высветліць, што яго праектаваў вайсковы інжынер Вячаслаў Торапаў, які перад тым працаваў у Брэсцкай і Каўнаскай крэпасцях, што яшчэ раз падкрэслівае гістарычную повязь гэтых фартыфікацыйных аб’ектаў. Даследчык таксама звярнуў увагу на важнасць сацыяльна-антрапалагічнага вывучэння гісторыі не проста крэпасцей як збудаванняў, але і сукупнасцей людзей, якія забяспечвалі іх узнікненне і дзейнасць і нават проста жылі побач.

Новы том атласа перададзены ў асноўныя вышэйшыя навучальныя ўстановы, музеі і бібліятэкі Брэста, што, безумоўна, зробіцца добрай падмогай для вывучэння гісторыі Брэсцкай крэпасці і паспрыяе росту зацікаўленасці да яе гістарычных мясцін як сярод жыхароў нашай краіны, так і між гасцей Беларусі.

Прытым значная частка дакументаў пачатку пазамінулага стагоддзя стваралася на французскай мове, таму даследчыкам давялося звяртацца па дапамогу да перакладчыкаў.

ПАМЯЦЬ ДЗЕЛЯ БУДУЧЫНІ

Таксама напрыканцы кастрычніка адбыўся семінар “Create at Fort”, прысвечаны будучыні фортаў Брэсцкай крэпасці і магчымасцям іх выкарыстання для патрэб грамадства. У семінары прынялі ўдзел беларускія студэнты, якія атрымліваюць адукацыю ў архітэктуры і дызайне ў Брэсцкім дзяржаўным тэх-

нічным універсітэце і Беларускай нацыянальнай тэхнічным універсітэце, а таксама — дыстанцыйна — студэнты з польскага горада Хелм. Частка фортаў Брэсцкай крэпасці сёння знаходзіцца на заходнім баку мяжы, і ўдзельнікі семінара выказалі спадзяванні, што супольная праца над зберажэннем агульнай памяці аб гэтых гістарычных месцах магла б паспрыяць таксама і захаванню добра-суседства між народамі.

У рамках семінара студэнты мелі магчымасць праслухаць лекцыі і паўдзельнічаць у майстар-класах па архітэктурным праектаванні, стварэнні калажаў, рабоце з фота і відэа, а таксама наведаць экскурсію па фортах Брэсцкай крэпасці. Па выніках мерапрыемства былі прэзентаваны цікавыя практычныя прыстававання і добраўпарадкавання фартыфікацыйных збудаванняў як культурных і турыстычных аб’ектаў. Студэнты прапаноўвалі ідэі размяшчэння ў колішніх фортах у ваколіцах Брэста адукацыйных прастораў і грамадскіх цэнтраў, памяшканняў для гістарычных квестаў і тэатралізавааных прадстаўленняў, усталявання побач інфармацыйных стэндаў, мастацкіх інсталяцый і фотазон, якія могуць прывабіць турыстаў.

Як падкрэсліў адзін з лектараў семінара, архітэктар і урбаніст Яўген Шчарбач, Брэсцкая крэпасць па ступені захаванасці сваіх аб’ектаў і іх колькасці з’яўляецца адной з найцікавейшых у Еўропе для аматараў фартыфікацыі: нягледзячы на ўсе войны і разбурэнні, каля паловы фортаў захаваліся ў дастаткова добрым стане. Дыяпер застаецца толькі не дапусціць іх далейшага разбурэння і зберагчы для будучыні.

Многія з фортаў знаходзяцца паблізу жылых раёнаў, а гэта азначае, што пры належнай арганізацыі жыхары гэтых мясцін маглі б удзельнічаць у добраўпарадкаванні ўмацаванняў і прыгледзецца да іх тэрыторый. Гістарычныя месцы памяці аб войнах, якія праносіліся па нашай зямлі, могуць і мусяць быць карыснымі для сучасных і будучых пакаленняў, дзеля жыцця і дабрабыту якіх змагаліся героі мінулых дзён.

К
Фота з сайта Мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой” brest-fortress.by

Прышоў час падвесці рахункі першага сезона аднаўлення палаца Радзівілаў у Паланечцы, што ў Баранавіцкім раёне. Палаца, якому несказана пашанцавала ў належны час патрапіць на вока неабыякавым да беларускай культуры і гісторыі людзям.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
Мінск — Баранавіцкі раён — Мінск /
Фота аўтара

Сёлета мы ўжо распа-
вядалі пра гэты па-
лац, яго гісторыю і
тое, як напрыкан-
цы мінулага года ён займеў
гаспадара (гл. № 21, 2021).
Сапраўды, здараюцца такія
суды, калі вакол якой-не-
будзь закінутай гістарычнай
каштоўнасці — палаца, ся-
дзібы, капіцы — раптоўна
распачынаецца валанцёрскі
рух. І тады высвятляецца,
што бесперспектыўны на
першы погляд, нікому не
патрэбны аб'ект, аказва-
ецца, мае круты гістарычны
патэнцыял, якому могуць
пазайздросціць нават усім
вядомыя, даўно раскруча-
ныя “землякі”. Шкада, што
не заўсёды абуджаная ў бе-
ларусаў цікавасць да сваёй
гісторыі мае шанец своечасова
паспець на дапамогу. Адзін
з такіх сумных прыкладаў —
радзівілаўскі палац у Радзіві-
лімонтах, Клецкі раён. Да
яго з'яўлення на свет пры-
клаті ў свой час руку славуці
італьянскі архітэктар Карла
Спампані і вядомы мастак
Францішак Смуглевіч. По-
тым ён не раз пераабудоваў-
ся, а пасля вайны аказаўся
нікому не патрэбны. Сёння
на месцы шыкоўнага адна-
павярховага палаца — гара
дзуду. Але ж быў час, калі
мясцовыя ўлады маглі пра-
явіць клопат і да лепшых
часоў закансерваваць бу-
дынак. І хто ведае, можа і
на Клецчыне знайшліся б
сёння неабыякавыя людзі,
што ўзяліся б за аднаўле-
не палаца. Ён мог бы з ця-
гам часу стаць шчырым адным
дыямантам радзівілаўскага
маршруту Паланечка — Ня-
свіж — Радзівілімонты. І ад
гэтага, безумоўна, выйгралі
б усё мы.

ВЫНІКІ ПЕРШАГА СЕЗОНА

Каб даведацца, што адбы-
ваецца ў Паланечцы, мы за
апошні час не раз наведва-
ліся на валанцёрскія суботні-
кі, якія ладзіліся на палашы
літаральна кожны тыдзень.
Наведваліся не нейкімі гас-
цамі, а як удзельнікі талакі,
хай сабе і яе культурнага
складніка. Так, я не абмо-
віўся. Кожны з суботнік
завяршаецца невялічкай
культурнай праграмай. Гэта
могуць быць мастацкія вы-
ставы па выніках пленэру і
гістарычны лекцыі, тэатра-
льныя дзеі і народныя танцы,

Паланечка: знайсці кансэнсус

Культурніцкі праект у разуменні неабыякавых

Палац, валанцёры і мастакі.

а таксама традыцыйны “Па-
ланэз Агінскага”, у які вядзе
валанцёраў харэограф Алена
Прохарава. Для удзельнікаў
талакі і тых, хто аказваецца
ў Паланечцы праездом, заў-
сёды ладзіцца экскурсія па
палацы і па самой вёсцы, у
якой няма асабліва цікава-
сці. Прыкладам, дзейны да
нядаўняга часу радзівілаўскі
вадзяны млын пабудовы 1819
года. Ці драўляны касцёл,
пабудаваны сто год таму на
месцы старога, у якім, вера-
годна, быў ахрышчаны наш
славуці Ігнат Дамейка. Ёсць
і старыя каталіцкія могілкі,
якія таксама патрабуюць да-
гляду і могуць захоўваць не
адну гістарычную таямніцу.

Што казаць, прыклад з
Паланечкай — выдатная ма-
дэль для пераймання ў іншых
рэгіёнах Беларусі. Яна дава-
ла сваю жыццяздольнасць, яна,
што называецца, працуе. Яна
натхняе людзей у самой Па-

ланечцы і ў Мінску ў вольны
час ехаць, каб прыйсці на да-
памогу палацу і добра, з ка-
рысцю папрацаваць.

І што вельмі важна, ва-
ланцёрскі рух па аднаўленні
палаца ў Паланечцы знай-
шоў поўную падтрымку ў
кіраўніцтва Баранавіцкага
раёна і Брэсцкай вобласці.
Вядома ж, актыўна падтрым-
ліваюць гэты рух спадарыня
Наталія Пятроўна Ібрагіма-
ва, старшыня Вольнаўскага
сельсавета, у склад якога ўва-
ходзіць вёска Паланечка. Тут
сваю ролю сыграў мясцовы
патрыятызм, бо будынак па-
лаца доўгі час быў школай,
з якой шмат у каго звязаны
самыя цёплыя ўспаміны. А
нядаўна да руху аднаўлення
далучылася Баранавіцкая ра-
ённая бібліятэчная сістэма,
адзін з філіялаў якой знаход-
зіцца ў Паланечцы.

Як удалося даведацца ў
валанцёраў і менеджараў

праекта, за восем месяцаў
напружанай працы ўпарад-
кавана тэрыторыя сядзібнага
комплексу, якая была ў вель-
мі непрыглядным стане. З
даду прыбралі шматметро-
выя дрэвы, якія сваімі кара-
нямі руйнавалі мury. А сам
дах адрамантаваны, бо шмат
у якіх месцах былі працеч-
кі. Актыўна вялася праца па
ачысці будынак палаца ад
смечы і друз. А гэтага добра
было сабрана і вывезена каля
дзесці прычэпаў. Вядзецца
праца па расчысці палва-
лаў палаца. Планаў, даволі
рэалістычных і цікавых, у
валанцёраў шмат. Напры-
клад, ёсць намер стварыць
пры палацы майстэрню, у
якой кожны ахвочы мог бы
зрабіць нейкі элемент дэко-
ру палаца. А гэта дасць адчу-
ванне далучанасці да годнай
справы. Для многіх валанцё-
раў аднаўленне палаца ўжо
стала часткай жыцця, і яны

ўспрымаюць палац як нешта
роднае. Многія прыежджа-
юць сем'ямі. А галоўнае, усе
разумеюць канчатковую мэ-
ту праекта — стварэнне ку-
льтурнай прасторы. Вялікую
працу робяць архітэктары і
канструктары, якія займа-
юцца распрацоўкай праекта
аднаўлення з прысасаван-
нем, вырашэння праблем ка-
мунікацый і многага іншага.
Працуюць валанцёры і над
распрацоўкай сайта.

ЗАЦІКАЎЛЕНАСЦЬ

Каб даведацца пра пад-
трымку, якую аказвае
дзяржава гэтаму важнаму
культурнаму праекту, мы
звярнуліся па каментарый да
спадарыні Аксаны Шчэрбы,
начальніка аддзела ідэалагіч-
най работы, культуры і па
справах моладзі Баранаві-
цкага раённага выканаўчага
камітэта.

— Не так даўно гаспадары
палаца ў Паланечцы пабы-
валі на прыёме ў старшыні
Баранавіцкага райвыканка-
ма. Падчас сустрэчы вялася
размова аб тым, якія работы
вядуцца на палацы, як асвят-
ляецца валанцёрскі рух у
інтэрнэце. З боку кіраўніцтва
раёна была паабяцана любая
дапамога, якая можа спатрэ-
біцца. Бо Паланечка знаход-
зіцца на тэрыторыі нашага
раёна, і не толькі гаспадары,
але і мы таксама вельмі заці-
каўлены ў тым, каб гэта цу-
доўная справа працягвалася і
была завершана. Нашы спе-
цыялісты, якія адказваюць за
культурную дзейнасць у ра-
ёне, таксама гатовы аказаць
любую дапамогу ў межах іх
кампетэнцыі. Дарэчы, на
адрас кіраўніцтва Баранаві-
цкага раёна з боку кіраўні-
цтва культурнага праекта
была выказана падзяка за
тое, што нашы архітэктары і
“Гідразем” у вырашэнні ад-
паведных пытанняў пайшлі
ім на сустрэчу. Што ж даты-
чыцца распрацоўкі новых
турыстычных маршрутаў, у
якія будзе ўключана Пала-
нечка, то намі вядзецца су-
праца з Ляхавіцкім раёнам і
такі маршрут абавязкова
з'явіцца.

Пачуўшы пра тое, што
Паланечка стане адным з
пунктаў турыстычных мар-
шрутаў Баранавіччыны,
падзяліўся і я сваімі дум-
камі. Палац у Паланечцы,
дзякуючы князю Мацею Ра-
дзівілу, паэту і літаратару, а
таксама яго сыну Канстан-
ціну, аднаму з першых бе-
ларускіх фалькларыстаў, не
толькі сам з'яўляецца важным
цэнтрам, дзе вірвала ку-
льтурнае жыццё. Вакол Пала-
нечкі, як промі сонца, раз-
бегаліся шляхі, якія вялі да
сядзіб (ці памятных мясцін),
звязаных з такімі вядомымі
прадстаўнікамі філамацка-
філарэцкага кола, як Адам
Міцкевіч, Марыя Вераш-
чак, Ян Чачот, Анудэй
Петрашкевіч, Ігнат Дамей-
ка, Атон і Рафал Слізены,
Антон Вярбоўскі, Юзаф
Сурэвіч, Тамаш Зан. А ёсць
яшчэ і камень Філарэтаў,
ля якога, паводле легенды,
пералічаны асобы засна-
валі таварыства Філарэтаў.
У яго, як вядома, уваходзі-
ла перадавая беларуская мо-
ладзь пачатку XIX стагоддзя.
А яшчэ ж ёсць вёска Жукаў
Барок, мясіна Адама Плу-
га, Уладзіслава Сыракомлі і
Саламона Маймана. І возера
Свіцязь! Што казаць, у які
бок ад Паланечкі ні накіро-
вацца, абавязкова сустрэнеш
славетную постаць. Недалёка
будзе і да Грушаўкі Тадэву-
ша Рэйтана. Вядома, рас-
працоўка і насычэнне гэтага
“Шляху Філарэтаў” — ня-
простая справа, але ён мо-
жа стаць трансбаласным,
бо з'ядае тры вобласці —
Брэсцкую, Гродзенскую і
Мінскую.

P.S. Мы будзем працяг-
ваць сачыць за развіццём
пацэй у Паланечцы і ў ме-
рамакчымасцей падтрымліваць
ініцыятывы такога кішталу
па ўсёй Беларусі.

Пачатак на ст. 2–3.

NOVEMBER, 20-26 ЛІСТАПАДА

CINEMA SYMPHONY OF UNITY
КІНО - СІМФОНІЯ АДЗІНСТВАMINSK INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL
ЛІСТАПАД

МІНІСТАРВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ МІНСКІ ГАРАДСКІ ВЫКАНАУЧЫ КАМІТЭТ

27 МІНСКІ МІЖНАРОДНЫ КІНАФЕСТЫВАЛЬ
Л І С Т А П А Д

Надзея КУДРЭЙКА

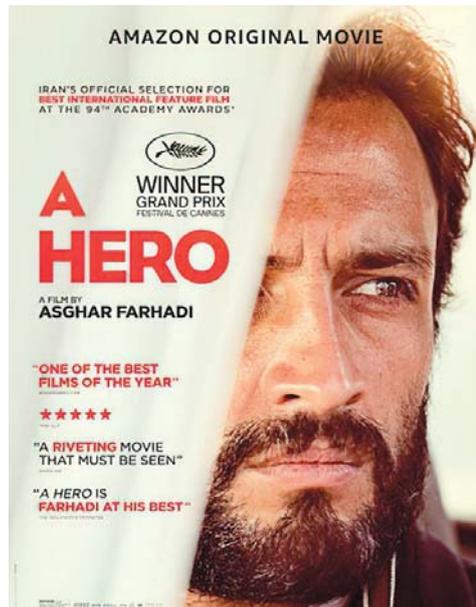
СУПЕРАЖЫВАЦЬ
І ДУМАЦЬ

Цэнтральнае месца на фестывалі — у Асноўнага конкурсу ігравога кіно, які сабраў нямала гучных, ужо адзначаных прызамі прэстыжных фестывалюў стужак: драматычных, падчас трагічных, якія прымушаюць суперажываць, прымушаюць думаць. “Гэта не глядацкі мейнстрым, — гаворыць праграмыны дырэктар конкурсу кіназнаўца Алег Сільвановіч. — Жанравая прырода ў фільмаў розная, але ўсе яны з’яўляюцца фестывальнымі па сваім духу”.

Гледачы і журы на чале з расійскім рэжысёрам і прадзюсарам Рэнатам Даўляцьяравым убачаць 13 фільмаў, самы вялікі рэзананс сярод якіх мела, напэўна, ірана-французская стужка “Герой” іранскага рэжысёра Асгара Фархадзі: сёлета фільм атрымаў Гран-пры журы на славутым Канскім фестывалі. Сам рэжысёр, акрамя ўзнагарод на прэстыжных фестывалях, двойчы адзначаны і прэміяй “Оскар”. Герой новага фільма Асгара Фархадзі — бедны каліграф Рахім, што прагарэў у бізнесе і трапіў у турму, бо не меў магчымасці вярнуць грошы. І тут ён знаходзіць жаночую сумку з залатымі манетамі, бачыць у гэтым нябесны знак і вырашае вярнуць сумку гаспадыні. Пра яго ўчынак даведваюцца журналісты... Атрымалася сучасная сацыяльная драма з духам усходніх казак. Праз фільм “Герой” можна пазнаёміцца з жыццём простых жыхароў Ірана — краіны, якая па многіх прычынах не вельмі даступная староннім поглядам.

Даволі гучнай стала ўжо і германа-аўстрыйская драма “Каралеўская гульня” рэжысёра Філіпа Шцэпльцы. Шцэпльцы вядомы і як рэжысёр кліпаў для сусветных зорак, і як оперны рэжысёр. Яго самы апошні фільм “Каралеўская гульня” паводле твора Стэфана Цвейга “Шахматная наваля” атрымаў сем намінацый на прэмію Нямечкай кінаакадэміі. Гэта і драма, і трылер. Аповед вяртае гледача на пачатку 30-х гадоў у Аўстрыю, у якую прыходзіць нямецкая нацыянал-сацыялістычная ўлада. Паспяховага юрыста Бартака, які ведае шэфры, што вядуць да вялікіх грошай, гестапа катуе адзіночным заключэннем у нумары гатэля. І тут у рукі яму трапляе падручнік па шахматах... Як кажа прадзюсар фільма Тобіяс Уолкер: “Гэта гісторыя пра чалавека, які змагаецца з абсалютным злом”.

XXVII Мінскі міжнародны кінафестываль “Лістапад” праходзіць з 20 па 26 лістапада. Цягам фестывальнага тыдня ў кінатэатрах сталіцы і рэгіёнаў гледачы змогуць убачыць мноства цікавых і адметных карцін з розных куткоў свету. Працягваем знаёмства з конкурснымі праграмамі і фільмамі “Лістапада”.

«Герой» (Іран, Францыя).

Адной з асаблівасцей сёлетняга конкурснай праграмы ігравога кіно Алег Сільвановіч называе прысутнасць цэлага шэрагу фільмаў, якія гавораць пра лёс малодзых жанчын у сучасным грамадстве сваіх краін, пра ментальныя, сацыяльныя, рэлігійныя абмежаванні, з якімі яны сутыкаюцца і якія часта прыводзяць да трагедый. Гэта тэма, якую “мужчынскі” кінамастаграф мінулага стагоддзя практычна не хацеў кранаць, а цяпер рэжысёры-жанчынны — як у далёзным выпадку — пачынаюць гаварыць, і гаворыць гучна. У пэўны блок аб’ядноўваюцца “Юні” з Інданезіі (рэж. Каміла Андзіні), “Сястрыства” з Паўночнай Македоніі (рэж. Дзіна Дума) і “Мая ноч” з Францыі (рэж. Антуанэта Була). Стужка маладога, але ўжо знакамітага рэжысёра з Інданезіі Камілы Андзіні “Юні” перамагла на адной з платформаў на Міжнародным кінафестывалі ў Торонто, была абрана як лепшы фільм Інданезіі на прэмію “Оскар”. Геранія — юная дзяўчына, якая хоча

«Юні» (Інданезія).

атрымаць адукацыю, заробіць кар’еру. Але традыцыі і грамадства прымушаюць яе выйсці замуж... Гісторыя не проста драматычная, але і трагічная. “Сястрыства” — пра сярбоўства дзвюх дзяўчынак-падлеткаў і жалівыя наступствы іх дзеянняў. 18-гадовая геранія французска-белгійскага фільма “Мая ноч” цяжка перажывае страту сястры і ідзе блукаць па Парыжы, каб забыцца пра свой боль. У гэты ж жаночы блок можна ўключыць і стужку з Венесуэлы “Унутранае з’яўненне” рэжысёраў Андрэса і Луіса Радрыгесаў, хоць геранія і больш дарослая: фільм

Магія кінагісторый
“Лістапада”

«Дзень мёртвых» (Расія).

быў у конкурсе сёлетняга Маскоўскага міжнароднага кінафестывалю. Беспрацоўная маці-адзіночка даведваецца пра свой смяротны дыягназ і пачынае шукаць, хто зможа паклапаціцца пра яе маленькую дачку. Калі ніякіх родных не знайшлося, яна рашаецца на адчайны ўчынак... Фільм пра подзвіг жанчыны, паводле слоў яго стваральнікаў.

“Сем маленькіх супадзенняў” венгерскага рэжысёра Пётэра Готара парадзе аматараў інтэлектуальных галавалам. Геранія фільма — настаўніца музыкі, чый свет перакульваецца з ног да галавы, калі ў яе жыццё вяртаецца адна з былых вучаніц. “Эстэцкая і камерная карціна”, паводле выразу Алега Сільвановіча, — “Рака” ліванскага рэжысёра Гасана Салаба, дзеянне ў якой адбываецца на фоне сучаснага пасляваеннага жыцця Лівана.

Яскравая стужка “Агонь” прадстаўляе ў конкурсе Казахстан: яе зняла рэжысёр Айжан Касымбек. Папулярны актёр Талепберген Байсакалаў атрымаў прызны за лепшую ролю на кінафестывалі азіяцкага кіно ў Лос-Анджэлесе, на фестывалі ў Сочы, і г. д. Галоўны герой Талік у імкненні пракарміць вылікую сям’ю трапляе ў чараду прыгод, якая прыводзіць да вельмі неча-

каных вынікаў. Будзе ў конкурсе і дзве работы з Кітая: “Ідучы за яцецем” рэжысёра Пэн Фэй — гісторыя амаль 60-гадовай жанчыны, якая састарэлая маці шукае зніклую з яе жыцця дачку, і “Вуліца” рэжысёра На Джазіо — у цэнтры сюжэта юнак,

які ў вялікім горадзе спрабуе выжыць, заробіць грошы, наладзіць стасункі ў сям’і. Увага гледачоў, несумненна, будзе звернута і на расійскі фільм “Дзень мёртвых” рэжысёра Віктара Рыжакова — у стужцы зняліся папулярныя актёры, у галоўнай ролі — Аляксандр Паль. Пра тое, як маці і сын у бацькоўскую суботу накіроўваюцца ў вандроўку па пяці могілках. Па дарозе ім даведваецца разабрацца ў сваіх стасунках. Гэта таксама драма, як і большасць фільмаў у конкурсе. Убачым мы і фільм з Узбекістана “Ілхак” рэжысёра Жахангіра Ахмедова — у яго аснове пакладзена рэальная гісторыя маці, якая ў час Вялікай Айчыннай вайны страціла пяціх сыноў. Паставачныя ваенныя кадры здымаліся на натурнай пляцоўцы “Беларусьфільма”.

НЕ ТОЛЬКІ КАЗКІ,
АЛЕ І ДРАМЫ

Конкурс фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі “Лістападзік” працу па чым самым першым — ашчэ нават да адкрыцця ўсяго фес-

тывалю ў вечар 20 лістапада ў сталічным кінатэатры “Масква”. Апоўдні ў гэтую суботу ў кінатэатры “Піянер” пройдзе адкрыццё “Лістападзіка” з пазаконкурсным паказам беларускага анімацыйнага мюзікла “Зоркі сёмага неба” рэжысёра Алены Туравай, а ўжо ў 14 гадзін стартуюць і першыя конкурсныя паказы — падборкай кароткаметражных анімацыйных стужак, сярод якіх і дзве беларускія — “Я тайну ў глыбіні душы хаваю...” рэжысёра Алены Пяткевіч і “Прэлодыя і fuga” рэжысёра Ігара Воўчака: для абодвух беларускіх фільмаў гэта будзе прэм’ера. Фільм Алены Пяткевіч прысвечаны жыццю і творчасці паэта Максіма Багдановіча, “Прэлодыя і fuga” — успамінам рэжысёра пра ўласнае дзяцінства і савецкую эпоху. (Падрабязна пра прадстаўнікоў Беларусі ў конкурсе фестывалю “Лістапад” можна прачытаць у мінулых нумары “Культуры”). Паводле слоў праграмынага дырэктара “Лістападзіка” мастацтвазнаўцы Антаніна Карпілавай, падыход да фарміравання конкурснай праграмы застаецца традыцыйным — мастацкая якасць, актуальнасць тэматыкі і, безумоўна, пазітыўны пачатак, які вельмі важны для свету дзіцяцтва. Усяго ў конкурсе 13 карцін, большасць з якіх ужо былі адзначаны ўзнагародамі на міжнародных фестывалях. З іх тры поўнаметражныя ігравыя стужкі і тры поўнаметражныя анімацыйныя.

Як расказвае Антаніна Карпілава, вельмі важным яна лічыла прысутнасць у конкурсе работ з краін, маючых найвышэйшы аўтарытэт у свеце дзіцячага і анімацыйнага кіно, — напрыклад, Эстоніі, якая славіцца сваёй школай анімацыі і дзе многі творцы могуць назваць сябе вучнямі сусветна славамага майстра Прыята Пярна, і Чэхіі, што даўно задае тон у дзіцячым ігравым і анімацыйным кіно. Такім чынам, гледачы і члены журы убачаць два эстонскія фільмы і адзін чэшскі. Назву фільма “Сіпсік” дала ажыўшая лялька, прыдуманая пісьменнікам Эна Раўдам, якая даўно з’яўляецца адным з

“Нават мышы трапляюць у рай” (Чэхія).

сімвалаў эстонскай дзіцячай літаратуры і кніга пра якую была папулярнай яшчэ ў савецкіх дзяцей. Паводле сюжэта, лялька Сіпсік становіцца лепшай сяброўкай для маленькай дзяўчынкі, з якой разам яны перажываюць захапляльныя прыгоды. Стужка ўжо мае насычаную фестывальную гісторыю, паспяховае пракатны лёс і добрыя зборы як у Эстоніі з Расіяй, так і ў іншых краінах свету. Рэжысёры — Меліс Арулп і Карстэн Кілеріх. Другая эстонская карціна — “Поўны рот валды” рэжысёра Сіма Раўда — пяціхвілінны забаўны мультфільм пра невялічкае здарэнне.

Вялікую ўвагу ў публіцы, несумненна, выкліча чэшская поўнаметражная анімацыя “Нават мышы трапляюць у рай” рэжысёраў Яна Бубенічака і Дэнзізы Грымавай. Гэта лясчэны фільм, якімі заўсёды славілася Чэхія. Прэм’ера адбылася толькі паўтара месяца таму, але зборы ў працэце ўжо вельмі ўншальныя. Сюжэт захапляльны: два смяротныя ворагі — мышаня і ліс — трапляюць у рай і там становяцца лепшымі сябрамі. Але іх чакае вяртанне ў зямное жыццё, а ў новым жыцці яны памянаюцца ролямі. “Нават мышы трапляюць у рай” стаў найлепшым анімацыйным фільмам на прэстыжным Шанхайскім кінафестывалі, а зараз намінаваны на прэмію Еўрапейскай кінаакадэміі ў катэгорыі “Лепшы поўнаметражны анімацыйны фільм”. Яшчэ адзін гучны поўнаметражны анімацыйны фільм — з Кітая, “Белая змяя 2” (“Зялёная змяя”); фэнтэзі-баявік, адзін з цэлай серыі, заснаваны на кітайскай міфалогіі і традыцыях, з традыцыйнымі баявымі адзінаборствамі. Гэта гісторыя пра тое, як адна сястра імкнецца выратаваць другую і як на гэтым шляху яны сустракаюць розных дзіўных

пачвар. Стужка доўжыцца больш за дзве гадзіны, паказвацца будзе ў 3D-фармаце. А ў пазаконкурснай праграме ва ўмяшчальнай зале Дома кіно гледачы пачаюць першую частку — “Белая змяя”.

Сярод найбольш аўтарызаваных у свеце дзіцячага кіно краін — Германія.

“Маленькія чараўніцы” (Германія).

“Маленькія чараўніцы” — поўнаметражны ігравы фільм рэжысёра Свена Унтэрвальдта з ужо вельмі высокім рэйтынгам на ўсіх кінафорумах. Гэта казка, фэнтэзі пра чатырох сясяцёр: на першы погляд яны звычайныя школьніцы, але насамрэч валодаюць чароўным дарам.

Не толькі казкі, але і сацыяльныя, драматычныя кіно ёсць у праграме “Лістападзіка”: гаворка пра іранскі і расійскі фільмы. Карціна “Новенькі” рэжысёра Аляксандра Куляміна — школьная драма. Галоўны герой — хлопчык, што прыходзіць у 11-ы клас у школу, дзе яго ніхто не ведае: ён хавае ад аднакласнікаў, што мае анкалагічнае захворванне. Зусім нядаўна “Новенькі” атрымаў галоўную ўзнагароду на расійскім фестывалі “Кінашок” у Анале як найлепшы дзіцячы фільм. Іранская стужка “Рыба і лужа” рэжысёра Алі Барачі — пра падлетка, які адначасова і геній, але з-за дрэнных паводзін выключылі са школы.

Разнастайная як калейдаскоп падборка кароткаметражных анімацыйных стужак таксама ўдзельнічае ў конкурсе. Вельмі кранальны мультфільм “Вечнае польмя” з В’етнама, пакуль малавядомага на карце сусветнай анімацыі, — пра любоў жураўля да сваёй сяброўкі. Венгерскі “Томі і левыня” — пра сяброўства хлопчыка і левыня. “Папа вялікі, я — маленькі” — гэта мініяцюрная італа-расійская гісторыя, як маленька дзяўчынка чакае бацьку-марка. Расійская таксама караценькая стужка “Бу!” — дынамічная і эксцэнтрычная.

Пераможцы “Лістападзіка” стануць вядомымі 23 лістапада на ўрачыстай цырымоніі ў кінатэатры “Піянер”. Журы ўзначальвае актрыса Ірына Шаўчук, віцэ-прэзідэнт і генеральны дырэктар адкрытага фестывалю кіно краін СНД і Балты “Кінашок”.

КІНО ЗАЎТРАШНЯГА ДНЯ

Найбольшая колькасць фільмаў — у **Конкурсе маладзёжнага кіно “Кіно маладых”**: на прызвы будучы прэтэндаваць 22 стужкі, па роўну падзеленыя на кароткаметражныя і поўнаметражныя. У асноўным гэта дэбютныя карціны, у якіх ёсць эксперымент, наватарства, пошук новай кінамовы. Праграмны дырэктар конкурсу Дзмітрый Марынін — рэжысёр, сцэнарыст і прадзюсар — кажа: “Я ставіў заладу сабраць кіно заўтрашняга дня і тых, хто сёння толькі пачынае, але заўтра ўзначаліць рэйтынгі. Хацелася запрашаць фільмы, дзе рэжысёры парушаюць усе нудныя правілы з падручнікаў, ці хаця б імкнучы іх парушаць”. Дзмітрый Марынін адзначае тэндэнцыю сярод новага пакалення рэжысёраў — змешваць жанры і ствараць новыя. Беларусь у гэтай намінацыі прадстаўлена 8-хвілінным фільмам

“Дарога”, які сапраўды адпавядае ўсяму сказанаму — наватарства, свая кінамова. Стужка студэнта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Кірыла Халецкага ў нядаўнім часе ўжо атрымаў шэраг узнагарод на беларускіх і міжнародных кінафестывалях і цалкам можа прэтэндаваць на перамогу і гэтым разам.

І ў “Кіно маладых” можна казаць, што “Лістапад” — “фестываль фестывалю”: большасць фільмаў ужо была адзначана ўзнагародамі ці проста ўдзельнічала ў іншых вялікіх кінафорумах. Увагу аматараў і знаўцаў кіно, канешне, у першую чаргу прыцягнуць грузінскі фільм “Што мы бачым, калі глядзім на неба” рэжысёра Аляксандра Каберыдзе і швейцарскі “Дзяўчына і павук” рэжысёраў братаў Цюрхераў: першы атрымаў прыз FIPRESCI на сёлённым Берлінскім кінафестывалі — адным з самых прэстыжных у свеце, другі там жа — прыз за лепшую рэжысуру ў секцыі Encounters. Грузінскі фільм расказвае неверагодных, якія абмяняліся целамі і цяпер не могуць пазнаць адно аднаго. “Гімн летняму Кутаісі” — так кажуць пра гэтую стужку, бо дзеянне адбываецца ў рэальным горадзе. “Фільм напоўнены сімваламі і знакамі, а імкненне вынайсці нейкі ўласны новы сімвал ёсць ва ўсіх конкурсных фільмах”, — гаворыць

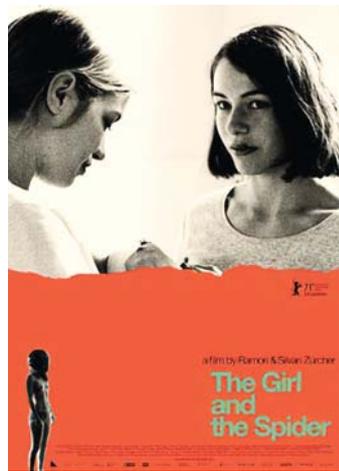

“Што мы бачым, калі глядзім на неба” (Грузія).

Дзмітрый Марынін. Адзначае ён і тое, што ў многіх адабраных стужках прысутнічае фантастычны элемент, нешта неверагоднае і трохі казачнае. Але ж не ў фільме “Дзяўчына і павук” з цалкам звычайнай на першы погляд гісторыяй пра тое, як дзве сяброўкі, што жылі ў адной кватэры, вырашылі раз’ехацца — тут і пачалі раскрывацца сапраўдныя глыбіні чалавечых узаемаадносін. Месяц таму стужка Рамона і Сільвана Цюрхераў атрымаў Гран-пры II Міжнароднага фестывалю дэбютнага кіно ў Санкт-Пецярбургу.

На сёлённым Маскоўскім міжнародным кінафестывалі яскрава адзначыліся ў асноўным конкурсе кубінская і іранская стужкі. “Блакiтныя сэрца” рэжысёра Мігеля Каюлы — на тэму сакрэтных эксперыментаў Фідэля Кастра з геннай інжынеріяй, пасля чаго на Кубе з’явіліся мутанты звышлюдзі. Карціна іранскага рэжысёра Нушына Мераджы “Сын” (прыз Маскоўскага кінафестывалу за лепшую мужчынскую ролю) — гэта дзіўная трагікамедыя пра дарослага мужчыну, які пасля смерці маці пачынае выбудоўваць адносіны са светам і з людзьмі. Нігерыйскі фільм “Джу-Джу” быў адзначаны на фестывалі ў Лакрана — у Нігерыі кінамаграф зараз хутка развіваецца і прымусіае казаць пра сябе ў свеце. Джу-джу — мясцовая магія, і ў фільме тры гісторыі з жыцця сучаснага Лагоса. Найбольш разлічанымі на масавую глядацкую аудыторыю можна назваць французскую стужку “Лулу” рэжысёра Юбера Віля — пра маладую настаўніцу, якая імкнецца разгадаць, чаму

хронаметраж вагаецца ад 5 да 45 хвілін — завабiць гледачоў разнастайнасцю і незвычайнасцю. Фільм з Таджыкістана “Абуза” рэжысёра Манзаралі Шэралі распаўядае пра ўзаемаадносіны ў сучаснай сям’і і грамадстве. Індыйскі “Ад дзвярэй да дзвярэй” — пра тое, як любоў да кіно аб’ядноўвае індыйца і афганца ў чужой краіне. Прадстаўлены работы з Азербайджана, В’етнама, Аўстраліі, Кітая. Ёсць цэлая нізка расійскіх стужак, нейкія з іх — гэта курсавыя ці дыпломныя работы, нейкія — дэбют у рэжысуры людзей, што кіно ў іншай якасці займаюцца даўно. “Пхені” — паводле аднайменнага апавядання Абрама Тэрца, “Схаваны космас” — аб праге да космаса, “Ія” — пшчотная гісторыя сталення, “Белы гетэрасэксуальны мужчына” — пра тое, як імкліва змяняе свет новая з’ява... Стужку “Здыміце

“Дзяўчына і павук” (Швейцарыя).

Машу” (існуе і аналагічны інтэрнэт-серыял) рэжысёра Крысціны Барэйка можна часткова назваць і беларускай, бо спрэзнасіравала фільм і знялася ў галоўнай ролі беларуская актрыса, выпускніца нашай Акадэміі мастацтваў Яніна Мелехова: у фільме распаўядацца пра тое, як у пандэмічныя часы і маскоўскі лакаўн здымаецца кіно.

Журы Конкурсу маладзёжнага кіно “Кіно маладых” узначальвае расійскі рэжысёр і прадзюсар Аляксей Цялюноў.

Яўген РАГІН

Старавераў у нас называлі “маскалямі”, а яны называлі сябе “веткаўцамі” і імкнуліся пераўтварыць наваколны свет у сад. Маскаль дзядзька Раман, муж матчынай сяброўкі, рабіў не толькі лодкі. Я, малы, еў вялізны (маскальскі) яблык, з задавальненнем дыхаў пахам пілавання і сачыў, як цесьля робіць будучыя ліштвы і аканіцы. Раслінныя арнаменты не паўтараліся. Сад не цярпіць паточнай руціны, тут рой вядзе адно толькі фантазія. Веткаўскія вокны таксама “пладаносілі”. І ўсё гэта было тым характаром, на якое не зважаеш, пакуль яно ёсць. А потым ужо яно пачынае жыць у табе неўміручай верай у Бога-стваральніка і Чалавека-творцу. І цалкам заканамерным выглядала тое, што ўвесь персанал Веткаўскага музея — спрэс паэты і мастакі. А арнаменты ліштваў і аканіц у Ветцы не паўтараюцца і па сёння!

А вось у ашмянскіх дзяцей “уваход” у мастацтва — зусім іншы. Пры **Ашмянскім** раённым цэнтры культуры дзейнічае адзел рамёстваў і традыцыйнай культуры. Яго загадчыца Валянціна Свірская паведамляе: “**3 8 лістапада ў нас пачаў ажыццяўляцца этнаграфічны праект “Без караня і палын не расце”.** Мэта акцыі — захаванне ды аднаўленне нацыянальнага багацця, гісторыі і традыцый. Днямі правялі са школьнікамі экскурсію “Спадчына маіх бацькоў”. Кожны ахвотны мог патрымаць у руках тую ці іншую прыладу, якімі карысталіся ў паўсядзённым жыцці нашы бабулі і дзядулі. Правялі і майстар-клас па лепцы з гліны, а таксама майстар-клас па вырабе сувенірных лялек”.

Падчас майго дзятлінства мы і не ведалі, што такое майстар-клас. Так што сённяшнія цэнтры рамёстваў — сапраўднае збавенне ад бездухоўнасці. Мо праз час і на ўроках працы нашы дзеці будуць рабіць кошыкі і паясы па “рэцэптах” сваіх бацькоў? Дай Бог.

Вытокі мастацтва **Воранаўскага** раёна — у нацыянальным сяброўстве. Справа ў тым, што тут, на сумежжы з Літвой, ёсць гарадскі пасёлак **Радунь**, дзе ў міры жывуць народы 14 нацыянальнасцей: яўрэі, цыганы, беларусы, рускія, татары, армяне, палякі, літоўцы, украінцы, латышы, казакі, таджыкі, малдаване, грузіны. А ў раёне адной сям’ёй жывуць прадстаўнікі 20 нацыянальных культур. Кожны жывіць творчасцю сваю культурную спадчыну, але шануе і беларускае мастацтва. Самабытныя культуры шчыльна пераплятаюцца і

У кожнага — свой шлях да асэнсавання мастацтва. У мяне ён — стараверскі. Палову жыцця пражыў у Ветцы і толькі цяпер дарос да канчатковага ўсведамлення, пасярод чаго душа мая выраі знайшла ды раўнавагу. Эгаізм месціча, разбэшчанага навакольнай прыгажосцю людзей і рэчаў. Менавіта гэта дадае мне ўпэўненасці называцца беларусам старой веры. Маці, у дзявоцтве Дзям’янава, была мясцовай. Бацька ж паходзіў родам з добрушскай Церахоўкі. Нас літаральна ды натуральна ўціснулі ў мясцовы веткаўскі фармат і назвалі “Рагінавы”. Я не быў супраць. Мне ўвогуле падабалася веткаўская вольніца. На адным канцы мястэчка гаварылі і чыталі на ідышы. На другім, прысожскім, насілі бароды, вырошчвалі неверагодныя сады і рабілі лятучыя лодкі-дашчанкі. Аказваецца, не толькі іх. Абразы з покуцяў і старадрукі з куфраў адлівалі золатам акладай і буквіц. Іх арнаменты нагадвалі таямнічы сад, а сапраўдныя сады былі падобныя на карціны эпохі Адраджэння. Ад гэтай мешанкі кружылася галава. Думкі нараджаліся ў пакутах, але дадалі годнасці. Заставалася мары пераўтвараць у словы і фарбы. У кожнага быў свой шлях...

Без караня нават палын не расце

нараджаюць у выніку мастацтва неверагоднага каларыту. Так што ў Радуні не мог не нарадзіцца фестываль народных традыцый і мастацтваў “Кола сяброўства”. У рамках падпісання праграмы супрацоўніцтва паміж самакіраваннем Шальчынскага раёна Літоўскай Рэспублікі і Воранаўскага раёна Беларусі ў фэсце бяруць удзел калектывы з Літвы, Польшчы, Францыі, Ізраіля, Расіі, Украіны.

А кагосьці раз і назаўжды паклікала музыка. З палаца культуры **Ліды** паведамляюць, што 8 лістапада адбылася юбілейная канцэртная праграма “Музыка, з якой мы жывём”, прысвечаная 25-годдзю заснавання народнага ансамбля яўрэйскай музыкі “Шалом”, нязменным кіраўніком якога з’яўляецца музыкант і выкладчык Міхаіл Двілянскі. У палацавым фэе працавала выстава, якая распавядала

пра творчае жыццё калектыву. У канцэртнай праграме прагучалі песні на беларускай, рускай мовах, на ідышы, іўрыце, клейзмерскія (традыцыйныя) інструментальныя творы, а таксама на вершы Максіма Танка, Елізаветы Палеев, Аркады Двілянскага. “Шалом” вядзе актыўную гастрольную дзейнасць, пастаянна ўдзельнічае ў знакавых конкурсах і фэстах. Па запрашэнні рэжысёра Аляксандра Міты калектыв здымаўся ў мастацкім фільме “Шагал — Малевіч”.

Пра надзвычайную важную справу піша загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Ліскай** раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы Дар’я Маршчэвіч. Адна з самых важных задач грамадства — забеспячэнне сацыяльнай і псіхалагічнай адаптацыі людзей з абмежаванымі магчымасцямі праз праяву дабрыні, разумення і цярпімасці. З

гэтай нагоды 10 лістапада ў гарадской бібліятэцы № 4 ладзілася гадзіна талерантнасці “Адзінства розных”, удзельнікамі якой сталі старшакласнікі СШ № 11 Ліды. Ірына Лыскоўская, спецыяліст па сацыяльнай рабоце аддзялення дзённага знаходжання для інвалідаў, гаварыла моладзі пра тое, што людзі з інваліднасцю вельмі таленавітыя, маюць вялікае імкненне да жыцця, займаюцца творчасцю і спортам. Школьнікі пазнаміліся з умовамі, створанымі для людзей з абмежаванымі магчымасцямі, паглязелі відэаролік “Мы проста іншыя”.

Мы працягваем расповед пра праект “Адзін дзень з бібліятэкай-бібліёбусам. Выпадковае фота”. Дапамагае ў гэтым бібліятэкар бібліёбуса **Дзятлаўскай** раённай бібліятэкі Марына Лапушка (мне ё такое прозвішча!). Чарговая акцыя бібліятэчнага дэсанту была прысвечана здароваму ладу жыцця. Дапамаглі супрацоўнікі сектара пазастацыянарнага абслугоўвання з РЦК. Дзятлаўцы сустрэліся з жыхарамі вёсак **Агароднікі, Харашкі, Белалозы, Белатурына, Ягднае**, правялі грунтоўную гутарку аб правільным харчаванні, аб фізічных напружках і стварэнні пазітыўнага эмацыянальнага настрою.

- На здымках:
- 1 Майстар-клас па вырабе лялек у Ашмянскім аддзеле рамёстваў.
 - 2 Дзятлаўскі бібліёбус дзейнічае.
 - 3 “Шалом” з Ліды.
 - 4 На фестывалі “Кола сяброўства” на Воранаўшчыне.
 - 5 Экспазіцыя ў Карэліцкім музеі.

Распавядае Дзмітрый Аршох: “У **Карэліцкім** раённым краязнаўчым музеі працуе выставачны праект, прысвечаны Году народнага адзінства. Часовую экспазіцыю падрыхтаваў Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь. Прэзентацыя дзясці інфармацыйных плакатаў, якія адлюстроўваюць падзеі савецка-польскай вайны 1919—1921 гадоў, становішча Заходняй Беларусі ў складзе Польшчы, вызваленчы паход Чырвонай арміі. Праілюстраваны падзеі Народнага сходу Заходняй Беларусі, трэцій пазачарговай сесіі Вярхоўнага Савета БССР, на якой быў прыняты закон аб уключэнні заходнебеларускіх зямель у склад Савецкай Беларусі. Наведальнікі музея знамяцца з такімі гістарычнымі асобамі, як **Саргей Прытыцкі, Палцэлімон Панамарыч, Уладзімір Царук, Мікалай Аршох...**”

Са **Слонімскага** раённага цэнтра культуры, народнай творчасці і рамёстваў паведамляюць, што выдавецтва “Чатыры чвэрці” зрабіла кнігу “Паларожа да хлеба” ў рамках праекта “Культурная спадчына Беларусі”. У выданне ўвайшла публікацыя пра Паўлаўскія караваі Слонімскага раёна. Нагадаем, носьбіты абраду выпечкі — народнае аматарскае аб’яднанне “Чараўніцы-караваініцы”.

А элемент абраду “Традыцыйнае выпечкі караваі на Слонімшчыне. Калян-дарна-абрадавае печыва” ўвайшоў у спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь. Добры хлеб спячы — таксама вяршыня мастацтва.

Напэўна, кожны стаў чытач памятае сваё знаёмства з кнігамі пісьменніка і мастака Яўгена Чарушына. Бібліятэкар **Шчучынскай** дзіцячай бібліятэкі Наталля Матошка напісала пра мерапрыемства з нагоды 120-годдзя з дня нараджэння Яўгена Іванавіча. Прайшоў яно 11 лістапада і называлася “Чараўны свет звяроў і птушак”.

Напрыканцы яшчэ адна інфармацыя з **Ашмян**. “11 лістапада ў гарадской бібліятэцы прайшла выстава “На спатканне з паэзіяй”, — паведамляе загадчык гарадской бібліятэкі Ашмян Людміла Зарэчка. — Прысвечалася яна **Патру Шаколу**, мясцоваму паэту. На жаль, творца нядаўна пайшоў з жыцця, але яго творы жывуць, іх чытаюць і любяць. **Пётр Валяр’янавіч** быў частым гошцем бібліятэкі, актыўна ўдзельнічаў у мерапрыемствах”.

Беражыце сябе, шануюныя, і пішыце пра цікавае! Сустрэнемся праз тыдзень.

Падчас восеньскіх канікул вучні Лідскай школы № 11 наведалі Беларускі дзяржаўны музей архітэктуры і побыту ў Строчыцах. Натуральна, і дагэтуль школьнікі мелі ўяўленне пра жыццё і побыт беларускіх сялян. Яны прымалі ўдзел у абрадах, гульнях, майстар-класах, якія ладзяцца ва ўстановах культуры Лідскага краю, а вось апынуцца ў сапраўднай вёсцы пачатку мінулага стагоддзя яны не мелі магчымасці.

Пачалі мы са знаёмства з экскурсійным сектарам “Цэнтральная Беларусь”. Здавалася, што вось-вось выйдучы нам на сустрэчу мясцовы жыхары. У прадчуванні гэтага пуду ўсе слухалі экскурсавода і разглядалі аб’екты музея, які месцяцца пад адкрытым небам ужо сорак пяць гадоў.

Знаёмства з вёскай

На музейнай вясковай вуліцы.

Студы, як даведаліся вучні, былі звезены аўтэнтычныя будынкі з розных куткоў Беларусі. І сёння гэта адзінае месца ў краіне, дзе кожны наведаўшы можа апынуцца ў

мінулым не віртуальна, а рэальна.

Найбольш уразіла сапраўдна вясковая вуліца, драўляныя будынкі: свіран, гумно, уніяцкая царква, клец, хлеў, пагонны двор.

Не менш цікавым было знаёмства з інтэр’ерам унутры пабудовы. У хатах усё засталося так, як і было шмат гадоў таму: печ, чырвоны кут, палатні, калыска, прычэпленая да столі, жаночы кут з ку-

Узаемадзеянне школы і музея

хонным посудам. На стале — небагатая сялянская ежа, пачоб — калаўрот. З аповеду экскурсавода пачулі і аб тым, як узводзілі будынкі ў 19-м — пачатку 20-га стагоддзя, як жылі сем’і, чым займаліся і пра што марылі.

Лепшаму ўспрыманню экскурсіі і знаёмству з побытам сялян садзейнічала тое, што экскурсія праходзіла на беларускай мове. Пачулі вучні на роднай мове і шэраг беларускіх прымавак і народных павер’яў.

Аднак найбольшыя эмоцыі школьнікі атрымалі, калі трапілі ў народную вучэльню — па-ціперашняму пачатковую школу. Парты, стол настаўніка, дошка — здаеша, нічога не змянілася. У адным класе адначасова вучыліся вучні розных

класаў, прадметы выкладаў адзін настаўнік. Урокі доўжыліся 50 хвілін, перапынкі былі 5-хвілінныя, шасцідзённы вучэбны тыдзень, а таксама абед, падчас якога вучні елі кашу з аднаго гаршка — адсюль і пайшло слова “аднакашнікі”. Канешне, знешні выгляд класа адрозніваецца ад сучасных светлых і ўтульных, адрозніваецца і мэбля, і наяўнасць тэхнікі, але галоўнае ўвесь час было і застаецца адно — жаданне дзяцей вучыцца!

У тыя часы не ўсе дзеці маглі атрымаць адукацыю. А ў дзяўчат увогуле не было такой магчымасці. Як аказалася, у той час існавалі “калькулятары” — лічальнікі і “планшэты” — грыфельныя дошкі. Што не спадабаліся лідскім школьнікам, дык гэта металы цялеснага пакарання, якія называліся “дысцыпліна”. А вось што хатняе заданне не задавалі — вельмі добра!

Наталля АНАШКЕВІЧ,
класны кіраўнік
9 “Б” класа сярэдняй
школы №11 г. Ліды

Бібліятэкі Зэльвеншчыны ладзяць шэраг акцый, скіраваных на патрыятычнае выхаванне дзяцей і моладзі. Пра некаторыя апошнія мерапрыемствы, на маю думку — самыя цікавыя, і хочацца распавесці.

Усё наша жыццё звязана з гісторыяй нашай краіны. А які ўклад у яе развіццё ўнеслі мае землякі? Юныя чытачы Елкаўскай сельскай бібліятэкі разам з бібліятэкарам прынялі ўдзел у гістарычнай мазацы “Сваё імя ўпісалі ў гісторыю раёна”. На старадаўніх фотаздымках, у тэкстах успамінаў усе разам шукалі і знаходзілі знаёмыя твары і імёны: Мікалай Малочка (партыйны і дзяржаўны дзеяч), Уладзімір Мазго (паэт, член Саюза пісьмнікаў Беларусі,

Усе фарбы роднага краю

Падчас краязнаўчай акцыі ў Галынкаўскай сельскай бібліятэцы.

ганаровы грамадзянін Зэльвенскага раёна), Юрка Голуб (паэт), Валянціна

Ададурава (паэтка), Міхалі Макей (ганаровы грамадзянін Зэльвенскага ра-

На Касцельнай гары.

ёна), Святлана Літвінчык (мясцовая паэтка). Менавіта пра іх лёс, жыццё,

дзеінасць і вялася гаворка падчас мерапрыемства.

Бародзіцкая сельская бібліятэка прапанавала сваім чытачам адправіцца ў незвычайнае віртуальнае падарожжа па родным краі “Мільяя сэрцу куткі Беларусі”. Дзеці адкрывалі для сябе нашы старажытныя гарады і замкі, рэкі і азёры, знаёміліся з этнічным складам насельніцтва... А потым кожны ўдзельнік вандруе і пазнаёміў усіх прысутных са сваім любімым кутком малой радзімы.

Галынкаўская сельская бібліятэка для вучняў 4-5 класаў у музеі сельскага побыту аграгарадка Галынка правяла ўрок гісторыі “Усе фарбы роднага краю”. Падчас правядзення мерапрыемства дзеці пазнаёміліся з прадметамі

быту нашых продкаў, даведліся пра гісторыю стварэння музея.

У сектары па абслугоўванні дзіцячага чытача раённай бібліятэкі са школьнікамі СШ №3 быў праведзены літаратурны дыліжанс “Легенды роднай зямлі”. Падчас яго дзеці пазнаёміліся з гісторыяй Зэльвеншчыны, даведліся аб прыгожых мясцінах нашага краю і архітэктурных помніках роднай старонкі, з мясцовымі легендамі і паданнямі. Напрыканцы мерапрыемства хлопцы і дзяўчаты разам з бібліятэкарам зрабілі невялічкую экскурсію і наведалі Касцельную гару, гістарычнае месца пасёлка, з вышыні якога адкрываюцца прыгожыя краявіды нашай Зэльвы і яе вакоці.

Вольга КАМЯКЕВІЧ,
намеснік дырэктара
Зэльвенскай
раённай бібліятэкі

Адно з пачэсных месцаў сярод традыцыйных беларускіх рамёстваў займае ручное ткацтва паясоў. Яны ў нашай народнай культуры з’яўляюцца вельмі важнымі і ключевымі шматфункцыянальнымі. Пояс не толькі важны элемент адзення, але і дзейсны аб’ект культуры. У якасці матэрыялу выкарыстоўваюцца воўна і лён. Найбольш характэрны колер нітак — чырвоны, але дапаўнялі арнамент і зялёным, сінім, белым, жоўтым, фіялетавым, чорным.

І абярэг, і сувенір

Працуе Жанна Сыраежка.

Колеравая раскоша.

лачкага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці многія традыцыйныя рамёствы сталі справай жыцця. Майстар адзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Жанна Сыраежка на працягу 10 гадоў займаецца ручным ткацтвам паясоў. Стужка пояса нараджаецца на немудрагелітых прыстасаваных для ручнога ткацтва. Так Жанна Сыраежка, практыкуючы пляценне на ніту, карыстаецца драўлянымі станочкамі прамавугольнай формы з выцягнутай адтулінай унутры (каб была прасцора для руху рук).

Такіх станочкаў у майстрыхі некалькі, і адрозніваюцца яны толькі паметрамі. На метровым можна атрымаць двухметровы выраб, на паўтараметровым — выплесці трохметровы пояс. Сваімі навыкамі і ўменнямі жанчына з вялікім задавальненнем дзеліцца на майстар-класах, якія праводзіць для ўсіх ахвотных.

У выніку маляўнічыя паясы, выкананыя ў традыцыйных тэхніках пляцення і ткацтва, сталі на сёння адным з самых папулярных сувеніраў.

Аксана ВАСІЛЬКО,
загадчык аддзела
рамёстваў
і традыцыйнай культуры
Свіслацкага раённага
цэнтра культуры
і народнай творчасці

Для майстроў адзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Сві-

Павел САЛАЎЕЎ.
Фота з архіва музея

Першыя згадкі аб горадзе Чэрвені Мінскай вобласці датуюцца 1387 годам. Прычым да 1923 года ён называўся Ігумен, бо паводле падання тут размяшчаўся манастыр. Зразумела, што горад з такой доўгай гісторыяй і ўласнай легендай проста абавязаны мець свой краязнаўчы музей. І ён сапраўды тут ёсць. Крыху больш за год таму музей пераехаў у новы будынак, які дазваляе паўнаватрасна змясціць адзінаццаць пастаянных экспазіцый у пяці залах. Акрамя таго, тут праводзяцца часовыя выставы і культурна-адукацыйныя мерапрыемствы.

Гасцей чэрвеньскага музея сустракае першая зала, дзе размешчаны матэрыялы археалагічных раскопак. Каменныя, бронзавыя, жалезныя артэфакты расказваюць свае гісторыі, знамяць з побытам старажытных людзей. Побач экспазіцыя, звязаная з заснаваннем горада Ігуменнай і макетам паселішча часоў Полацкага княства. Гісторыя ў складзе ВКЛ прастаўлена копіямі прывілеяў караля Ягайлы і сапраўднай пячаткай палскарбія ВКЛ. Тады мястэчка належала шляхецкаму роду Кезгайлаў, а пасля Віленскаму епіскапату.

Вялікая колькасць дакументаў, фатаграфій, прадметаў знаходзіцца ў другой зале гісторыі Ігумена ў складзе Расійскай імперыі. Мястэчка амаль адразу пасля далучэння да гэтай дзяржавы атрымала статус горада і стала цэнтрам Ігуменскага павета,

Легенды і ява спыніліся ў музеі

Старшыня Мінскага аблвыканкама Аляксандр Турчын (злева) і старшыня Чэрвеньскага райвыканкама Віталій Казлоў (з ключом) на адкрыцці музея.

куды ўваходзілі ў тым ліку землі цяперашніх Пухавіцкага, Бярэзінскага, Уздзенскага раёнаў, колішнія асобныя воласці Смалявіцкага, Мінскага і Асіповіцкага раёнаў. Наведвальнікаў сустрэне стылізаваная павятарая канцылярыя, фотагалэя, сцэны аб адукацыі, медыцыне, гандлі, аб нацыянальным і канфесійным складзе насельніцтва павета.

З сялянскім побытам канца XIX — пачатку XX стагоддзя можна пазнаёміцца ў “беларускай хаце” — трэцяй зале. Тут да

ўвагі прадметы побыту і інтэр’ера традыцыйнага жылга беларусаў, нацыянальныя строі, вышывы і ткацтва. Каляндар народных свят дапоўнены відэаматэрыяламі на інфспанэлі, дзе расказваецца і пра традыцыйную земляробства, прылады працы, нацыянальную кухню.

У 1899 годзе Ігумен перажаў моцны пажар, але быў хутка адбудаваны і гісторыя яго працягнулася. У 1923-м горад стаў Чэрвенем, і пра яго новую, савецкую гісторыю расказваюць шматлікія экс-

Экспазіцыйныя залы музея.

панаты чацвёртай залы. У гэтай частцы экспазіцыі наведвальнікам паказана паэтапнае станаўленне савецкай улады, аднаўленне эканомікі, разбуранай у час Першай сусветнай вайны і інтэрвенцыі.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны ў пятай зале накіравана на фарміраванне аб’ектунага ўяўлення аб гэтай трагедыі, разуменне важнасці абароны Радзімы і захавання міру. Праз фотадаку-

менты паказана сутнасць злачынстваў акупантаў. Адлюстраваны ўдзел ураджэнцаў Чэрвеньскага раёна ў баявых дзеяннях на фронце і партызанскіх брыгадах, якіх тут было дзевяць. Важнае месца займае інфармацыя аб земляках — Героях Савецкага Саюза. Аповед экскурсавода дапаўняюць аўдыя- і відэаматэрыялы.

Для многіх дарослых наведвальнікаў музея матэрыялы шостай залы — частка

іх жыцця, бо распавядаюць пра аднаўленне народнай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд і працоўнае жыццё да распаду СССР. А для юных наведвальнікаў зала цікавая знаёмствам з дзіўнымі прадметамі, якія былі часткай жыцця іх бабуль і дзядуль. У асобных вітрынах — інфармацыя аб земляках — Героях Сацыялістычнай працы, воінах-афганцах.

У сёмай зале прадстаўлены матэрыялы аб са-

Стаць пераможцай конкурсу рукадзелля буйной беларускай інтэрнэт-крамы ў Марыі Бурай атрымалася дзякуючы... піццы! Неяк у суполцы адной кампаніі ў сацыяльнай сетцы яна ўбачыла запрашэнне да спаборніцтва, у якім ацэньвалася гатаванне гэтай італьянскай стравы. І ўпершыню вырашыла паўдзельнічаць у такім конкурсе. Хоць піцца атрымалася і смачнай, і прыгожай, перамагчы ў Марыі не атрымалася, але гэта толькі распаліла яе для далейшага ўдзелу ў акцыях. І зусім нядаўна, 29 кастрычніка, дзючына стала пераможцай у адборы лепшых самаробных цацак.

Павел САЛАЎЕЎ / Фота Марыі БУРАЙ

Цацка — рэч сур’ёзная

Інтэр’ерныя цацкі ручной работы.

“З самага дзяцінства я люблю жыццё і ляпіць з пластыліну, — распавядае Марыя Бурая. — Таму і атрымалася, што шпер займаюся вырабам цацак, асабліва жывёл, як рэалістычных, так і выдуманых. Гэта не звычайныя тэкстыльныя ці вязаныя

мішкі і зайчыкі, як можна падумаць, а калекцыйныя і інтэр’ерныя сувеніры. Пры іх вырабе выкарыстоўваюцца змешаная тэхніка і разнастайныя матэрыялы: палімерная гліна, штучны мех, сінтэлон, уручную размаляваныя шклянныя вочкі, тканіна, фетр, скура, розная фурнітура. Увогуле ўсё, што душы заўгодна. Унутры сваіх цацак я таксама

ўсталёўваю рухомыя шкілеты, каб яны маглі прымаць розныя палажэнні.

Пачала рэгулярна вырабляць цацкі я яшчэ ва ўнівэрсітэце, калі купіла свой першы кавалачак палімернай гліны. Гэты незвычайны матэрыял падобны да дзіцячага якаснага пластыліну, але зацвердзяе як

пластык пры тэмпературы 110-130°C. Спачатку рабіла маленькія фігуркі саданіны і гародніны, але хацелася чагосьці больш маштабнага. І неяк, праглядаючы «Інстаграм», я наткнулася на майстра, які рабіў розных істот з незразумелых для мяне матэрыялаў. Гэтыя фігуркі маглі стаяць,

сядзець, мяняць палажэнне галавы і крылаў, пры гэтым заставаліся мяккімі. Я не магла ўцяміць, як у іх усё зроблена. Але з часам зразумела і вылепіла свой першы твор — чорнага сабаку з жоўтымі вачыма. З таго моманту вось ужо два гады я працягваю рабіць розных істот. Трэба адзначыць, што я не заканчвала ніякіх курсаў, развіваюся сама.

Вельмі натхняе творчасць іншых майстроў змешанай тэхнікі, а таксама работы з керамікі і звялянны з воўны цацкі. Нядаўна была на выставе «Чароўны Млын», якая праходзіць каля трох разоў на год, дзе беларускія майстры выстаўляюць свае работы. Там можна халдзіць гадзінамі, лобавацца біжутэрыяй з

палімернай гліны ці эпаксіднай смалы альбо цацкамі з дрэва ці тканіны. У гэтым годзе не ўдалося, на жаль, убачыць майстроў, якія робяць цацкі ў маёй любімай змешанай тэхніцы.

У Беларусі ёсць праблемы з набыццём матэрыялаў. Складана знайсці якаснае штучнае футра з высокай таўшчынёй ворсу, таму даводзіцца замаўляць у Расіі. Таксама могуць быць праблемы з рэалізацыяй цацак, сабекошт якіх даходзіць і да 100 долараў. Такія вырабы добра купляюць у ЗША ці Еўропе, таму нашы майстры працуюць на замежны рынак.

У творчым конкурсе, дзе я нядаўна перамагла, было 25 удзельнікаў, 5 з якіх выйшлі ў фінал. У асноў-

цыяльна-эканамічным развіцці Чэрвеньскага раёна ў сучаснай Беларусі. Тут можна пазнаёміцца з біяграфіямі Ганаровых грамадзян горада і раёна, вядомых вучоных, пісьменнікаў, дзеячаў культуры. Адзін з самых вядомых дзейных касманаўтаў — ураджэнец Чэрвеня Алег Навіцкі. Знакамітыя выхадцы з рэгіёна — кампазітар Станіслаў Манюшка, мастак Хаім Суцін, алімпійскі чэмпіён-цяжкаатлет Валерый Шарый. У адной з вітрын прадстаўлена перыдыка, фота- і відэаматэрыялы аб дасягненнях рэгіёна, якія пастаянна абнаўляюцца. Невялікая экспазіцыя распавядае аб разнастайнасці прыроды краю.

Супрацоўнікам музея ёсць што раскажаць пра свой край. Экскурсіі дзеляцца на аглядную, у якой за 45 хвілін наведвальнікі абыходзяць усе залы, і тэматычную — на той жа час. Гэта зручна і для гасцей горада, якія хочуць сцісла пазнаёміцца з гісторыяй раёна, і для мясцовых жыхароў, якія могуць наведаць музей некалькі разоў і атрымаць больш падрабязныя веды аб родных мясцінах. Памяшканні музея выкарыстоўваюцца для майстар-класаў, тэматычных вечарын, свят, кінасеансаў. У музеі карыстаюцца абменам экспазіцыямі, напрыклад, з Пухавіцкім музеем.

За 9 месяцаў 2021 года музей наведала каля 10 тысяч чалавек, арганізавана 245 культурных мерапрыемстваў, 20 часовых экспазіцый. Таксама супрацоўнікі здольныя арганізаваць пешаходныя экскурсіі па горадзе, лекцыі ў навучальных і працоўных калектывах.

К

ным яны паказвалі вязаныя кручком вырабы, малюнкi, карціны, пашытыя ўручную сумкі, вышыўкі крыжам або бісерам. Мае работы сапраўды выдзяляліся з усіх. Я выставіла пяць вырабаў у змешанай тэхніцы: саву Буклю паводле «Гары Потэра», качку, лавука, лянiўца Бліца з мультфільма «Зверополіс» і фігурку дабермана. Такія конкурсы карысныя для тых, хто жадае прарэкламаваць работы альбо праверыць, ці падабаюцца людзям вырабы, калі вы плануеце рабіць іх не толькі для сябе, але пуськаць у вольны продаж.

Мне вельмі хочацца развівацца ў гэтай сфэры, рэалізаваць свае ідэі і спрабаваць новыя тэхнікі. Не выключаю, што буду імкнуцца зарабляць на сваім хобі. Хачу верыць, што ў далёнай творчасці для мяне ўсё толькі пачынаецца».

К

Каб уявіць сабе глухого музыканта, вялікай фантазіі не трэба. Ёсць факты. Геніяльны Людвіг ван Бетховен праблемы са слыхам меў з 27 гадоў, а бліжэй да 50-ці аказаўся ў поўнай аўдыяляцыі. У стане поўнай глухаты кампазітар быў да самай смерці, стварыўшы шэраг творчых шэдэўраў. Сярод іх шырока вядомую за па-за межамі прафесійнага кола «Месяцовую санату». Як пішуць даследчыкі: «Геніяльнае ўяўленне кампазітара цалкам кампенсавала яму слых — Бетховен цудоўна чуў уласную музыку ўнутрана: ён іграў сваю музыку ў галаве». Праклён глухаты закрануў яшчэ больш за дзясятка кампазітараў менш вядомых. Іншая справа — невідучыя мастакі... Выстава твораў мастакоў, пазбаўленых зроку, працуе на гэтым тыдні ў Нацыянальным мастацкім музеі.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Чалавек у звычайным жыцці не ведае сваіх здольнасцей. Часам закладзены ў нас Богам патэнцыял раскрывае толькі экстрэм. І ўсё адно: словапабудучы «невідучы мастак» падаецца фантастыкай. Прынамсі, на першы погляд. Але калі вы зазірнеце ў Сеціва, дык знойдзеце там звесткі пра такіх твораў і будзеце ўражаны якасцю іх твораў у самых розных стылістыках — ад негеаметрычнай абстракцыі да даволі пераkanaўчага рэалізму. У кожнага з іх свая метадыка. У любым выпадку вызначальны тут валявы характар і нескароная прага жыцця. Памятаю, у адным з апоўдэў Самерсэта Моэма ёсць эпізодычны персанаж — невідучы скульптар, які абмацвае твар партрэтамага, а потым пераносіць рэфлексію рук на партрэт. Невідучыя жывапісцы ў сэнсе канцэптואльным робяць тое ж самае, адно што сёння ў іх праз тэхнічны прагрэс ёсць магчымасць мець дадатковыя камунікацыі з рэчаіснасцю.

Выстава, пра якую ідзе гаворка, мае назву «TECHNOколер». Карціны ствараліся з дапамогай адмысловага мабільнага дадатка і прылады, якія дазваляюць «бачыць» колер. Выстава ладзіцца дзякуючы падтрымцы МТС як частка праекта BelonikaArt. У экспазіцыі больш за 40 карцін. Іх аўтары засвоілі адмысловыя тэхналогіі. Некаторыя работы маюць асаблівую структуру. Спецыяльныя элементы дазвалялі аўтарам пэўным чынам арыентавацца на палатне.

Усе экспанаты ствараліся з дапамогай прылады, якая не толькі «бачыць» нюансы аб'екта, але і здольная перадаць іх праз гук, праз мелодыю на смартфон. Нешта падобнае з'явілася яшчэ за савецкім часам, калі на

Інклюзіі прадастаўляецца прыярытэт, або Пабачыць праз цемру

дыскатэках у трэндзе была так званая «цветомузыка». Калі гукавы тон адпавядаў пэўнай колеравай насычанасці.

Разглядаць гэты праект з мастацтвазнаўчага гледзішча сэнсу не мае. Ён хутчэй цалкам палягае ў рэчышчы псіхалогіі і тэхналогіі. Ёсць гісторыя сусветнага мастацтва. Гэта ўзоры мастацкай творчасці і асобы, пра якія мусяць ведаць кожны адукаваны чалавек. А яшчэ ёсць пластыка культуры, які ахоплівае шырокае грамаду, дзе шэдэўры не тое каб наогул адсутнічаюць, але не так заўважныя, і тым болей — не так запатрабаваныя. І нарэшце ёсць мастацтва, што мае функцыі сацыяльнай адаптацыі людзей, якія з нейкіх прычын вымушаны жыць з пэўнымі фізіялагічнымі асаблівасцямі. Творчасць была і ёсць важным чынікам самасцвярджэння асобы і яе ад-

раджэння пасля заняпаду, пасля драматычных ці нават трагічных здарэнняў, калі чалавеку здаецца, што далейшае жыццё не мае сэнсу.

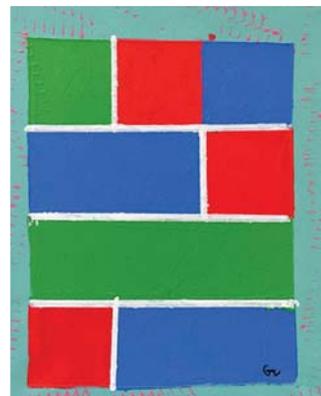
Калісьці мне давялося браць інтэрв'ю ў кіраўніка нацыянальнай арганізацыі інвалідаў-калясачнікаў. Ён сярод іншага ў той гаворцы з болей згадаў, што грамада пакуль што няздольная ўсвядоміць, якія моцныя людзі з інваліднасцю. Тыя, хто прайшоў праз пакуты, калі свядомасць засціць навязліва думка пра суіцыд, хто здолеў пераадолець д'ябальскую спаксу і навучыўся жыць са сваёй бядой, з'яўляюцца сёння не да канца запатрабаваным патэнцыялам краіны.

У рэчышчы гэтай думкі я разглядаю і праект, рэалізаваны ў сценах Нацыянальнага мастацкага музея. Па-першае, ён звяртае ўвагу да наўняй праблемы. Ёсць людзі, суайчыннікі, якія маюць патрэбу не толькі ў нашым спачуванні, але і раўнапраўным супрацоўніцтве з імі.

Мы думаем, што гэтыя мастакі невідучыя? А можа, ім далёзна ўбачыць тое, што схавана ад нас, тых, каму не выпала гэтых пакут і выпрабаванняў. Па-другое, гэта папулярызаванне новых тэхналогій, якія адкрываюць і новыя далейшыя не толькі для тых, каму не пашчасціла, але і для іншых.

Словам, выстава вартая таго, каб яе наведаць і паглядзець на творчасць моцных духам людзей.

К

(Працяг. Пачатак у № 46)

Пра Вальмена Аладава ўспамінаюць яго калегі з Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта — ВНУ, дзе легендарны архітэктар прапрацаваў большую частку творчага жыцця: ажно 38 гадоў!

Функцыя і эстэтыка

Субардынацыя ў нашых адносінах з Вальменам Мікалаевічам трохі парадаксальная. З аднаго боку, я — ягоны маладзейшы калега. У той час, калі я яшчэ быў студэнтам, ён ужо паспеў стварыць буйны і паспяхова інстытут. Але з іншага — потым здарылася так, што гэты мэтр працаваў на той кафедрэ БНТУ, якую я пару дзесяцігоддзямў ўзначальваў. Зразумела, “камандаваш” ім мне не давялося — дык проста ніколі не ўзнікала патрэбы. Ён вышталцона ведаў сваю справу, разумёў, што робіцца навокал, жыва ўсім цікавіўся! Проста ідэальны выкладчык!

І што самае важнае — проста неверагодны чалавек. Ён уражваў сваёй інтэлігентнасцю і добразычліваасцю, заўсёды меў час і ўвагу, каб цябе выслухаць, дапамагчы, даць добрую параду... Мы хутка пасябравалі, нягледзячы на вялікую розніцу ў гадах.

На зломе эпох

Памятаю, Вальмен Мікалаевіч дужа шкадаваў, што недзе згубіў адзін невялічкі аркуш паперы. Там, здавалася б, нічога надзвычайнага — нейкая хромзніца. Але сама гісторыя... Крэслічы гэтыя лініі, ужо тады легендарны бацька савецкага неакласіцызму Іван Жалтоўскі (дарочны, наш — з Пінска) тлумачыў яму, маладзенькаму студэнту, што такое эркер. Той аркушык сёння быў бы музейным рарытэтам!

Аладаў атрымаў дыплом у 1953 годзе ў Маскве. Тут няма нічога дзіўнага, бо ў Мінску першы набор на архітэктурную спецыяльнасць быў толькі ў 52-м. Жалтоўскі пастаянна ў яго не выкладаў, але сам факт зносінаў з лідарам архітэктурнага працэсу ўсёго СССР, вядома, сыграў сваю ролю ў становленні маладзёна.

Вярнуўшыся ў Мінск, ён літаральна рваўся ў бой — аднаўляць зруйнаваны ў вайну родны горад. Але раптам наступіў злом эпох: пачалася “барашка з празмернасцямі”.

Пакрыўджаныя мэтры-класіцысты кідалі недаробленыя праекты, і даводзіць іх да ладу давялося ўжо маладзеньку — у тым ліку і ўчарашняму студэнту Аладава. Прыгледзеся да тых дамоў на праспекце, якія за шырмам у бок Кастрычніцкай. Унізе — рух, квадраты, абрамленне, карнізы... Але з кожным паверхам вышэй — усё прасцей і прасцей. Вось яна — бачная воку эвалюцыя

Адданы рыцар архітэктуры

стылю! Ды і дом з “Акіянам” такі самы.

У той час адбылася не толькі змена напрамку, але і змена пакаленняў. Трэба было адчуць новыя павевы, знайсці месца архітэктара ў новым свеце. Старое пакаленне проста не хацела гэтым займацца, у іх былі ўжо ўсталяваныя погляды на жыццё. А моладзі — куды падзецца? Хоцькі-няхоткі, але давялося прыстасоўвацца! Яны шукалі шляхі спрашчэння, але пры гэтым дбалі пра тое, каб унёсак папярэдняй захаваўся. Гэта было сур’ёзнае выпрабаванне.

І ўнутраная загартоўка таксама. Час быў такі, калі ніхто не пытаў, што табе падабаецца. Ёсць задача — і трэба яе выконваць. Калі мэтр, дык можаш ужо павышаць голас, а калі малады, трэба сберэгіцца, сябе праявіць. І ў Аладава гэта атрымалася.

Філасофія бульбасховішча

Іншая справа — як выконваць!

У Аладава ёсць адна ўзнагарода, пра якую мала хто ўзгадвае. Прэмія Савета Міністраў СССР, атрыманая за... бульбасховішча. Канешне, ад такога несамайтага аб’екта ён (на той час ужо архітэктар з імем) мог бы адмовіцца: гэта ж рэч чыста ўтылітарная. Але Аладаў узяўся. І ў выніку такія сховішчы сталі рабіць па ўсім СССР.

Або ягоны опус magnum — распрацаваная з навуковай дбайнасцю лінія “Эфект”. Ён кажаў, што па ўсім СССР яе выкарыстоўвалі каля трох тысяч сталовак, хатня дэкарацыя, хатня дэкарацыя, хатня дэкарацыя... Але з кожным паверхам вышэй — усё прасцей і прасцей. Вось яна — бачная воку эвалюцыя

Рэспубліканскі цэнтр алімпійскай падрыхтоўкі па зімовых відах спорту “Раўбічы”.

дзе былі ўзяты пад увагу ўсе дробязі. Улічыў ён нават калорыі і склад страў! Ён наогул меў звычай паглыбляцца літаральна ва ўсе нюансы, нават непасрэдна яго не датычныя.

Я задаваўся пытаннем: што ж рухала майстрам у гэтых праектах? І ўрэшце зразумёў: ствараючы тое ж бульбасховішча, Аладаў думаў не пра караняплод у скрынях, а пра краіну, пра людзей, якія туру бульбу будзь есці. Ён разумёў, што для калектыву, які павінен працаваць паспяхова, абезьдены апалячэнні сам пасілак — гэта важны момант.

Ён заўсёды ставіў перад сабою высокія мэты — нават вырашаючы цалкам утылітарныя задачы.

І менавіта такі падыход Аладаў культываваў у створаным ім інстытуце за аб’р’ютурай “Белгіпроторг”. Калектыву ён сабраў вельмі добры: малады, імпульсны... Памятаю, з нашага выпуску многія туды хацелі патрапіць. А ўзнік гэты інстытут праз разуменне, што праектаванне аб’ектаў гандлю і харчавання патрабуе адмысловага падыходу.

Адзін з вынікаў працы — першы ў Мінску ўніверсам “Фрунзенскі”. Вы нават не ўявіцеце, якая на той час гэта была рывальцыя! І наколькі яна адпавядала патрэбам простага чалавека, наколькі ўплывала на яго лад жыцця!

Спярша ідзеш у мясны аддзел, просіш узважыць і загарнуць кавалак кіббасы, потым валочыся ў малочны — па сыр, потым яшчэ кудысьці, урэшце адстойваеш чаргу ў касу ды ідзеш свае пакупкі забіраць... Шмат лішніх рухаў. А тут усё арганізавана так, што твой час на наведанне крамы скарачаецца ў разы — і значыць, ты можаш патраціць гэты час на нейкую цікавую кнігу!

...Вальмен Мікалаевіч дужа засмучаўся, што той “Фрунзенскі” нядаўна да непазнавальнасці перапрабілі. Калі ён мне пра гэта сказаў, я пад’ехаў туды, каб зрабіць пару фота — на памяць пра нашу гісторыю. І падумаў тады, што першы ўніверсам у Мінску мог бы стаць таварам сам па сабе — ледзьве не турыстычным адметнасцю.

Цяпер там красуе новенькі супермаркет. Але мне той будынак падаўся нейкім... бяздушным. Лічу, ён не адлюстроўвае нават наш час, не кажучы ўжо пра іншыя катэгорыі. Ды ніхто пра гэта, пэўна, і не дбаў: ну, збудуем, ну, потым знісць...

Няспінная цікавасць да жыцця

Універсамы хутка сталі множыцца па ўсім СССР — скажам, Вальмен Аладаў спрычыніўся да яго стварэння

ў Белгарадзе. Здавалася б, ён мог да скону ляпіць аднолькавыя аб’екты, як бліны, ды атрымаваць за іх прэміі. Але як тады захаваць цікавасць да жыцця? А для яго гэта было самым важным.

Вось таму ён не раз ішоў на рызык. Калі ўзнікла патрэба спраектаваць павільён БССР для міжнароднага кірмашу ў Плоўдзіве, усе архітэктары ад такой замовы адхіталіся. Па-першае, тэрміны сціслыя, па-другое, начальства будзе прэсінгаваць, па-трэцяе, незразумела, што наогул трэба рабіць. Але Аладаў кажа: “А мы зробім”. І усё атрымалася. Эксперымент, выклік — гэтага ён не баяўся.

Палобная сітуацыя была і

віламі ды іх выкарыстоўваеш у працы. А для царквы ж такіх нормаў не знойдзеш! Той жа купал — не такая і простая насамрэч справа ў тэхнічным плане. Таму па-новаму даводзілася нешта вынаходзіць, падмаць старую літаратуру...

Альбо яшчэ больш свежы прыклад. Прышоў аднойчы па справе ў адно міністэрства. І яго супрацоўнік мне кажа: “Вось, ад Аладава па электронцы ліст атрымаў. Цікава, колькі ж яму гадоў?” Я кажу: “87, здаецца”. — “І ён у такім веку ўмее карыстацца камп’ютарам?” Ды не можа быць!” Прапанаваў правярць. Яны стэлефанавалі. Службоўца ветліва пытае: “Ці не маглі б выключыць камп’ютар, каб атрымаць мой мэйл з заўвагамі і ўнесці пару карэкціровак?” Заслужаны архітэктар адказвае: “Я ўжо перад маніторам, зараз уніясці і дашлю вам праз хвілінку”. У таго ажно сківіца адвісла...

Аднойчы здарыўся такі смешны момант. Аладаў выступіў супраць нарматываў у праектаванні грамадскіх будынкаў. І тут яму кажучь: “Вальмен Мікалаевіч, вы ж самі тыя нарматывы і стваралі — сярод іншых”. Ён пасміхаецца: “Дык гэта ж было пянацца гадоў таму! А за такі час свет паспеў ужо сто разоў перакуліцца”.

Спраўды, у свой час мы пісалі для праекціроўшчыкаў нарматывы: якой павінна быць школа, якім дзіцячы садок... Тады ў прафесію прыйшло шмат людзей недасведчаных, і яны прымалі не надта ўдалыя самастойныя рашэнні. Але ў выніку нарматывы разраіліся ў цэлы талмуд, ды і сітуацыя змянілася. Калісьці абмежаваны былі патрэбныя, каб дысцыплінаваць архітэктараў, а потым, наадварот, сталі іх стрымліваць. Аладаў гэтыя нюансы цудоўна разумёў.

Часта сустракаў яго ў горадзе ў пінажы і з матыльком. Значыць, ён рушыць на нейкую культурную імпрэзу, заўсёднам яны з’яўляўся. Апраўта той матыльк Вальмен Мікалаевіч і на пасяджэнні кафедры — каб прыўнесці ў рабочую атмасферу трохі ўрачыстасці. І гэтая эстэтыка ўзаемаадносінай была зарывай. Гледзячы на яго, я і сам стаў іначай ставіцца да свайго гандлёвага.

...І самае галоўнае — ён заўсёды настойваў, што архітэктара — гэта найперш мастацтва. Так, сваёй функцыя яна павінна адпавядаць: як жа іначай? Крама не зможа працаваць, калі ты дрэнна яе спраектуеш. І тым больш бульбасховішча. Але адной функцыяй замала: павінна быць яшчэ і эстэтыка.

Добра былі б, каб і ў наш прагматычны век архітэктары пра гэта заўсёды задумваліся.

Сяргей СЕРГАЧОЎ,
доктар архітэктуры,
лаўрэат прэміі
“За духоўнае адраджэнне”
(Заканчэнне будзе.)

Калі правесці сацыялагічнае даследаванне на тэму “Назавіце першае імя, якое звязана ў вас са словам “Хор”, большасць скажа: “Роўда”. Дык якое тут дзіва? Віктар Уладзіміравіч больш за паўсотню гадоў кіраваў харамі. Стаў мэтрам харавога мастацтва.

Прозвішча Роўда добра вядомае смаргонскім старажылам. У Смаргонь з эвакуацыі пасля Першай сусветнай вайны вярнуліся

Бюст Віктара Роўды, які захоўваецца ў Смаргонскім гісторыка-краязнаўчым музеі.

бацькі будучага дырыжора. Пасяліліся ў хаце з двума пакоямі. Адзін з іх абсталявалі пад царкву, а ў другім 10 лістапада 1921 года з’явіўся на свет хлопчык. Пазней Віктар Уладзіміравіч не раз гаварыў пра тое, што нарадзіўся “на парозе храма”.

Бацька Віктара Роўды больш за 40 гадоў служыў святаром у Смаргоні. Яго стараннямі былі пабудаваны чатыры царквы. Адна з іх — у Рыбаках — працуе і цяпер. Віктар Уладзіміравіч нават у гады атэізму не ўтойваў, што ён — сын святара.

Усё пачалося з камертона

Любоў да музыкі і спеваў у Віці праявілася рана. Пяцігадовы малы прасіў бацьку разбудзіць яго апоўначы, каб паслухаць па радыё выступленне Фёдара Шаляпіна. Неўзабаве хлопчык стаў займацца на скрыпцы. Пазней у рабоце з харам Віктар Роўда дамагаўся амаль “скрыпачнічнага” спеўнага гучання — такога ж выразнага, гнуклага, бясконцага ў сваёй працягласці.

Крэда дырыжора

Да 100-годдзя з дня нараджэння Віктара Роўды

Дзве смаргонскія знакамітасці. Віктар Роўда і Уладзімір Церабун. 2006 год.

Два гады Віктар вучыўся ў смаргонскай школе, у дзевяць гадоў паступіў у Віленскую духоўную семінарыю, дзе шмат увагі надавалі музыцы. Семінарысты спявалі ў хоры. Восенню 1936-га, калі Віктару было амаль 15 гадоў, рэктар семінарыі падарыў яму камертон і прызначыў рэгентам семінарскага хору ў час будных богаслужэнняў. З таго моманту пачалася дырыжорская дзейнасць Роўды. У семінарскім хоры ён пазнаёміўся з будучай жонкай Сафіяй Вяволдскай, якая стала опернай спявачкай. Восенню 1938 года Рыгор Шырма запрасіў семінарыстаў у хор, дзе збіралася беларуская моладзь, спявала беларускія песні.

Пасля вайны Віктар Роўда паступіў адначасова на медыцынскі факультэт Віленскага дзяржаўнага ўніверсітэта і ў Віленскую кансерваторыю. Слова “доктар” у адносінах да Віктара Роўды можна разглядаць у двух значэннях: урач і доктар навук.

“Маёй спецыялізацыяй была траўматалогія. Але ж праходзілі мы ўсе дысцыпліны, ды і практыкі не цураліся, я і роды, здаралася, прымаў, — успамінаў Віктар Уладзіміравіч. — А пачалася гэта зацікаўленасць медыцынай яшчэ з ваенных гадоў. У 1942 — 1943 гадах у нямецкай акупацыі ў Вільні падпольна быў адкрыты медінстытут. Там я і займаўся. Немцы даведаліся, прыхэлілі з аблавай. Я схавалася за сасудамі з фармалінам, прасядзеў там некалькі гадзін — так і выраставалася”.

Калі гаварыць пра доктара навук, то афіцыйна

Віктар Роўда — кандыдат мастацтвазнаўства, але назапашаныя веды і вопыт дазваляюць назваць яго доктарам у кубе. Кандыдацкую дысертацыю ён абараніў пасля аспірантуры Маскоўскай кансерваторыі, куды ў 1951 годзе Віктара запрасіў Аляксандр Свешнікаў.

“Самым моцным маім сябрам быў Аляксандр Васільевіч Свешнікаў, рэктар Маскоўскай кансерваторыі. Велічыня! Шэсць гадоў я быў у яго аспірантам. Аднойчы ён падарыў фота, якое падпісаў: “Віціо Роўду. На доўгую памяць і ў знак вялікай дружбы і сімпатыі”, — у словах дырыжора добра прачытаўся гонар за такое сяброўства.

У Маскве Роўда выкладаў у кансерваторыі і працаваў хормайстрам у Дзяржаў-

Амаль паўстагоддзя

Педагагічная дзейнасць Віктара Роўды ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, дзе ён адпрацаваў амаль паўстагоддзя, праявілася ў трох кірунках: загадкам кафедры, кіраўніцтва студэнцкім хорам і вядзенне класа па спецыяльнасці “Харавое дырыжораванне”. За гады работы са студэнцкім хорам (з 1961 года) праз яго школу прайшлі больш за 800 хормайстраў, яго вучні кіруюць

Віктар Роўда ў Смаргоні. Уладзімір, Валянціна і Алена Булавы. 1976 год.

ным акадэмічным рускім хоры СССР, а таксама хормайстрам хору хлопчыкаў Маскоўскага харавога вучылішча і Опернай студыі Маскоўскай кансерваторыі. А ў 1956 годзе сваю кіпучую творчую энергію паказаў у хормайстарскай рабоце з Дзяржаўнай капэлай БССР, якой дагэтуль кіраваў Рыгор Шырма.

царкоўнымі і прафесійнымі харавымі калектывамі, выкладала музыку і спевы дзецям.

“Сама постаць маэстра выклікала павагу і гонар. Віктар Уладзіміравіч нес сябе прыгожа, годна і высакародна, — кажа скульптар Уладзімір Церабун, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь. — Аднойчы

мне давялося прысутнічаць на занятках у маэстра. Мы дамовіліся сустрэцца ў аўдыторыі. Невялічкая памяшканне, у якім стаіла піяніна, пюпітры з нотамі і два крэслы. На адным з іх, крыху прыўзнятым ад падлогі, сядзеў маэстра. На занятках была адна дзячына, з якой настаўнік вёў дыялог, даваў парадзі, слухаў, сам спяваў, рабіў заўвагі, зноў слухаў... Здавалася, што перада мной не прафесар музыкі, а доктар, які музычным павестрам лечыць сваю пацыентку, кабы та магла шырока і вольна дыхаць мелодыяй. Такія ўрокі трэба было здымаць на відэа і прапагандаваць для прагляду студэнтам і педагогам музычных устаноў”.

“Хор — справа тонкая, багатворная”

Хор Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі ў 1968 годзе ўпершыню ўдзельнічаў у студэнцкім свяце Gaudeamus у Вільнюсе. Роўду давяло-

Віктар Роўда ў падлеткавым узросце (сядзіць з хлопчыкам на руках). 30-я гады XX стагоддзя.

ся дырыжораваць зводным пяцітысячным хорам. Прафесар Літоўскай акадэміі музыкі і тэатра Повілас Гіліс, адзін з пастаянных арганізатараў свята песні ў Літве, дзяліўся сваімі ўражаннямі: “Што сказаць пра Віктара Уладзіміравіча як пра дырыжора на гэтых святах? Ён валодаў Божым дарам... І на рэпетыцыі, і на канцэртзе прафесар Роўда праявіў сябе як выканаўца самага высокага класа”.

Канцэртны хор студэнтаў акадэміі музыкі пад кіраўніцтвам Віктара Роўды дасягнуў значных поспехаў. У 1995 годзе гэты харавы калектыв заваяваў Гран-пры на Першым міжнародным фестывалі хароў у Кішыньеве. У 1997-м быў удастоены двух

кубкаў і трох залатых дыпламаў на II Міжнародным конкурсе хароў у Германіі, дзе таксама атрымаў вышэйшую ўзнагароду — прэмію “Оскар”, а таксама Гран-пры на XVI Міжнародным фестывалі царкоўнай музыкі ў Польшчы.

У шматлікіх інтэрв’ю Віктар Роўда адзначаў: “Хор — справа тонкая, зграбная. А галоўнае — багатворная. Кожнае слова, праспяванае хорам, мае сваю вагу, свой сэнс, які ў харавым выкананні набывае дадатковую энергетыку і ўздзеянне на слухачоў”. Ад кожнага выканаўцы ён патрабаваў выразнай дыкцыі, вострага пачуцця рытму, крышталінай чысціні інтанацыі і жывога характару.

З 1965 года Віктар Роўда стаў працаваць яшчэ і галоўным дырыжорам, мастацкім кіраўніком акадэмічнага хору Беларускага тэлебачання і радыё. Напрыканцы 1960 — пачатку 1970-х гадоў Уладзімір Церабун вучыўся ў мастацкім інстытуте. “На той час штогод у пачатку красавіка ў філармоніі праходзіў канцэрт-справядліва аб’яднанага хору кансерваторыі, а таксама радыё і тэлебачання. Кіраваў гэтымі калектывамі Віктар Роўда. Зала поўная. Такія канцэрты былі святам у музычнай культуры рэспублікі. Для сябе я адзначаў, як маэстра Роўда дырыжыруе. Я ніколі не бачыў размахвання рук і хістання яго постаці. Ён трымаў рукі перад сабой і кіраваў хорам палцамі і вуснамі, мімікай. Які высокі ўзрост і майстэрства! Якая высокая культура адносінаў да музыкі! Роўда-дырыжор валодаў каласальнай сілай уздзеяння на хор. Гэта быў свайго роду магнетызм, мажнейшая энергетыка, якая ішла ад дырыжора, усюга аблічча яго фігуры, выразу твару, рухаў рук і пальцаў. Пры гэтым яго дырыжорскі жэст вылучаўся скупасцю, сабранасцю, лаканізмам — хор быў тым інструментам, на якім Віктар Роўда граў кожны дзень. На адным з канцэртаў, бліжэй да заканчэння, большая частка хору пакінула сцэну — і паўза... За невялікі прамежак часу артысты раздзяліліся на чатыры хары. Адзін, разам з дырыжорам, застаўся на сцэне, іншыя размясціліся ў левым крыле філармоніі, у першым і на балконе, а потым усе разам пачалі спяваць песню “Ляціце, галубы, ляціце”. Гэта быў нейкі людскі стэрэафанічнага гучання харавога спеву. Такое не забываецца”.

Галіна АНТОНАВА,
Смаргонь.
Фота з архіва
Алены БУЛАВАЙ
і Уладзіміра ЦЕРАБУНА.
(Працяг будзе.)

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экскурсійнае бюро)
Пастаянная экспазіцыя:
■ Старажытнабеларускага мастацтва;
■ Мастацтва Беларусі XIX ст.;
■ Мастацтва Беларусі XX ст.;
■ Рускае мастацтва XVIII — XX стст.;
■ Мастацтва Еўропы XVI — XX стст.;
■ Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;
■ 50 шэдэўраў.

Выставы:

■ Выстава "Ёсць дзівосны край..." Італьянскія шэдэўры з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь". Да 21 лістапада.
■ Выстава твораў невідучых мастакоў "ТЭХНОКОЛЕР". Да 21 лістапада.
■ Выставачны праект, прысвечаны 100-годдзю Віленскага беларускага музея імя Івана Луцкевіча. Да 12 снежня.
■ Выстава "Аркадзь Астаповіч. Да 125-годдзя з дня нараджэння". Да 19 снежня.
■ 19 лістапада Канцэрт у рамках Міжнароднага арфавага фестывалю "Дзве сталіцы. Мінск — Масква". Пачатак у 16.00.
■ Зборныя куратарскія экскурсіі па выставе "Аркадзь Астаповіч. Да 125-годдзя з дня нараджэння".
28 лістапада а 13-й гадзіне.
4 снежня а 13-й гадзіне.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАў".
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛЮВЫ XIX СТ."
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78

Пастаянная экспазіцыя:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

Выстава:

■ **Культура і мастацтва першай паловы XIX ст.**
Выстава "Архітэктура і пейзаж".
Да 14 студзеня 2022 г.
■ Выстава аўтарскай лялькі Ірыны Пракоф'евай "Увасабленне". Да 15 студзеня 2022 г.
■ Таматычныя праграмы для дзяцей і дарослых.
Кожная субота кастрычніка 11:00, 13:00, 15:00, 16:30
■ Спектакль тэатра ценяў "Сядзібны прывід".
Кожную суботу а 12-й і 16-й гадзінах.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Беларускае золата" да 14 студзеня 2022 г.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Някрасава, 3.
Тэл.: 399-09-78
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Творчы праект МОЙ.АРХЕА. АВАНГАРД
■ Выстава «Сучаснае Еўрапейскае мастацтва» — калекцыя падарункаў аўтараў з фонда Нацыянальнага Цэнтра сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь

■ Выстава «Шостаая лінія. Лінія лёсу»
■ Выстава "Ідэалы авангарду. Творы з калекцыі Андрэя Плясанова"

Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47.
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Выстава «Беларускі Авангард» — апошні тыдзень працы выставы 15.11.2021 — 21.11.21.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.
Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30), панядзелак — выхадны.
Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Руіны стралялі..." Да 5 снежня.

ДЗЯРЖАЎНАЯ ўСТАНОВА НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫХ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19
тэл.: +375177020602, 20660, +375295518051, +375291903149
Палацавы ансамбль:
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Міжнародны выставачны пра-

ект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманяль нясвіжскага двара" — у складзе пастаяннай экспазіцыі.

■ Виртуальная выстава "Нясвіж — здабытак сусветнай культуры"

Ратуша:

г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3
■ Пастаянная экспазіцыя.

Случкая брама:

Падрабязную інфармацыю можна даведацца па тэлефоне (+3751770) 20602, (+3751770) 20660 альбо на сайце niasvizh.by.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

■ Прамая тэлефонная лінія з намеснікам дырэктара па навуковай і асветніцкай рабоце Навіцкай Вольгай Васільеўнай. Пытанні можна задаць па тэлефоне: 27 лістапада з 10.00 да 11.00.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".

■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".

■ Таматычная экскурсія з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".

■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".

■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".

■ Правадзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясселя.

■ Музейная фотопляцоўка.
■ Квэст "Таямніца двух куфраў".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белдрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белдрук"

ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

Тэлефон для даведак па наяўнасці газеты ў кіёсках "Белдрук" — (017) 2764542 (з 9.00 да 17.30)

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

■ 21 — "Карміна Бурана" (вакальна-харэаграфічнае прадстаўленне ў адной дзее) К. Орф. Дыржор — Мікалай Калядка. Пачатак у 18.00.
■ 21 — "Кармэн-сюіта" (балет у адной дзее) Ж. Бізэ — Р. Шчадрына. Дыржор — Мікалай Калядка. Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 18.20.
■ 23 — Канцэрт "Маё каханне". Беларускае раманс XX стагоддзя. Камерная зала. Пачатак у 19.30.
■ 24 — "Бяадэрка" (балет у 3-х дзеях) Л. Мінкуса. Дыржор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.00.
■ 25 — "Лятучая мыш" (аперэта ў 3-х дзеях (выконваецца з адным антрактам)) І. Штраўса. Дыржор — Іван Касцяхін. Пачатак у 19.00.

■ 26 — "Папалюшка" (балет у 3-х дзеях) С. Пракоф'ева. Дыржор — Іван Касцяхін. Пачатак у 19.00.
■ 27 — Канцэрт "Штраус запрашае..." Камерная зала. Дыржор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.00.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫў БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"

■ 21 — "Умка" (кранальная гісторыя на 1 дзее) Ю. Якаўлева. Пачатак у 11.00.
■ 23 — "Вясёлы Дарафей" (інтэрактыўная казка на 1 дзее) Н. Гернета. Пачатак у 18.00.
■ 27 — "Дапытлівы Слонік" (музычная казка на 2 дзее) Р. Кіплінга. Пачатак у 11.00.

Кожная выстава маладых графікаў дае падставы для разваг пра заўтрашні дзень нашага мастацтва.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота аўтара

Уладзеным выпадку гаворка ідзе пра выставу студэнцкую. Яна адбываецца ў галерэі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, і бяруць у ёй удзел шэсць студэнтаў чыствэрта курса кафедры графікі мастацкага факультэта — Юлія Давыдава, Паліна Барушка, Таісія Барысава, Кірыл Задворны, Валерыя Жылінская, Лаура Аганесян. Хлопец, як бачыце, у гэтай кампаніі толькі адзін. І, здаецца, гэта невыпадкова. Маём справу з тэндэнцыяй. Дзяўчат усё больш сярод абгурэнтаў, студэнтаў і выпускнікоў нашай акадэміі, а таксама сярод удзельнікаў выстаў і творчых конкурсаў.

Памятаю, некалькі год назад я напрасіў вядомага нашага графіка Льва Алімава выказацца наконт эстампаў маладых графікаў, выхаванцаў БДАМ, якія рэдакцыя абрала ў якасці ілюстрацый для свайго традыцыйнага навагодняга календара. Ён тады і звярнуў увагу на спецасаблівую "гендарную няроўнасць" — большасць аўтараў, якіх мы выбралі, прадстаўлялі, як прынята казаць, прыгожую палову чалавецтва. Між тым друкаваная графіка — праца складаная ў тэхналагічным сэнсе і даволі цяжкая ў фізічным. Яна традыцыйна лічыцца справай мужчынскай, як увугле ўся трыяда "жывапіс — скульптура — графіка". Лічыцца, што жанчыны неяк больш шчыруюць у мастацтве дэкаратыўна-прыкладным. Спадар Леў тады выказаўся ў тым сэнсе, што, хутчэй за ўсё, праз гэту гендарную перавагу ў перспектыве зменіцца эмацыйна-настраёвы лад беларускай графікі.

Думаю, з мэтрам варта пагадзіцца. Доўгі час наша графіка развівалася ў рэчышчы традыцыі, закладзенай трыма выдатнымі творцамі — Арленам Кашкурэвічам, Барысам Заборавым, Георгіем Паплаўскім.

Цяпер іншы час, іншая эстэтыка. Мастакі, удзельнікі гэтай выставы, у творчасці абапіраюцца не столькі на канцэптуальнасць, як на рэфлексіўнасць. Іх, як падаецца, могуць натхніць рэчы і з'явы досыць выпадковыя. Такія як гарадская вуліца, сфатаграфаваная ў незвычайным ракурсе; выпадковае спалучэнне колераў неба і зямлі, незнаёмы твар у эфектвым асвятленні, уражанне ад наведання мастацкай выставы ці гартання мастацкіх часопісаў добра падзабытых 70-х гадоў. Ёсць, безумоўна, і жаданне адпавядаць шматтаблічнай і супярэчлівай рэчаіснасці. Але дамінуе ўсё ж памкненне паспрабаваць рознае з таго, што ёсць, у спадзяванні знайсці там сваё. Для студэнта гэта справа нармальна. Навучанне хоць і мае творчы чынік, але адрозніваецца ад самастойнай творчасці.

Асабіста мне на выставе запомнілася літаграфія Кірыла Задворнага "Заслон", якую я раней ужо бачыў на вялікай, нацыянальнага маштабу, мастацкай імпрэзе. Яшчэ нізка Валерыя Жылінскай "Акно: аб'ектыўнасць", якая вяртае мяне ў часы, калі я захапляўся Брэдберы і Стругацкімі. Таксама эфектная дэкаратыўнасць у Паліны Барушка.

Нехта засяродзіцца на іншым. Дзякава будзе паглядзець, якімі дыпламамі стануць абараняцца ўдзельнікі гэтай выставы.

Юлія Давыдава, "Маці Божая Параклесіс Мінскай".

Лаура Аганесян, "Горад".

Таісія Барысава, "Нацюрморт".